

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN 4-5 YAŞ
ÇOCUKLARIN BAKIŞ AÇISI ALMA DÜZEYLERİ İLE ANNE
TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HANDE HALAVURT

BURSA

2019

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

**OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN 4-5 YAŞ
ÇOCUKLARIN BAKIŞ AÇISI ALMA DÜZEYLERİ İLE ANNE
TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hande HALAVURT

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Elvan ŞAHİN ZETEROĞLU

BURSA

2019

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Hande HALAVURT

17/09/2019

EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih:1707/2019

Tez Başlığı / Konusu: " Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-5 Yaş Çocukların Bakış Açısı Alma Düzeyleri Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi "

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarında oluşan toplam 89..... sayfalık kısmına ilişkin, 05.07/2019 tarihinde şahsım tarafından ....Turnitin..... adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezimin benzerlik oranı % 11. 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulan Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza
05.07.2019

Adı Soyadı: HANDE HALAVURT
Öğrenci No: 801682007
Anabilim Dalı: TEMEL EĞİTİM
Programı: OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
(Adı, Soyad, Tarih)

Dr. Öğr. Üyesi İlvan Şahin Zeteroğlu 05.07.2019

* Turnitin programına Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

“ Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-5 Yaş Çocukların Bakış Açısı Alma Düzeyleri İle Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ” adlı yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Lisans Üstü Tez Önerisi Ve Tez Yazma yönergesine uygun olarak hazırlanmıştır.

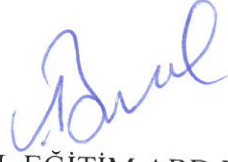
Tezi Hazırlayan

HANDE HALAVURT

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi ELVAN ŞAHİN ZETEROĞLU

TEMEL EĞİTİM ABD BAŞKANI

Prof. Dr. HANDAN ASUDE BAŞAL

TC
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı' nda 801682007 numara ile kayıtlı Hande Halavurt' un hazırladığı “ Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-5 Yaş Çocukların Bakış Açısı Alma Düzeyleri İle Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi ” konulu yüksek lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı 17/07/2019 günü saat 11:00 12:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan soruları alınan cevaplar sonunda adayın tezinin (başarılı/başarısız) olduğuna (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Sınav komisyonu başkanı)

Dr. Öğr. Üyesi ELVAN ŞAHİN ZETEROĞLU

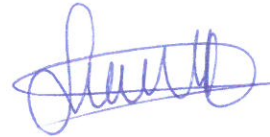
Üye

Prof. Dr. HANDAN ASUDE BAŞAL

Üye

Doç. Dr. SONNUR İŞİTAN

Önsöz

TEŞEKKÜR

Okul öncesi eğitime gönül vererek girdiğim bu yolda benden ilgisini ve desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Elvan ŞAHİN ZETEROĞLU'na saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez konuma karar verme aşamasında benimle ölçeğini paylaşan uygulama aşamasında sorularımı yanıtızsız bırakmayan sayın Doç. Dr. DURMUŞ ASLAN' a teşekkür ederim.

Araştırma yaptığım okullarda bana destek olan idarecilere ve öğretmenlere teşekkür ediyorum.

Her yorulduğumda beni kaldıran, her zaman yüreklendiren, beni hep destekleyen canım anneme, sevgili kardeşime ve bu süreçte yeteri kadar zaman ayıramadığım kalbimden doğan güzel oğluma sonsuz teşekkürler.

Hande Halavurt

Özet

Yazar : Hande Halavurt

Üniversite : Uludağ Üniversitesi

Ana Bilim Dalı : Temel Eğitim Ana Bilim Dalı

Bilim Dalı : Okul Öncesi Eğitimi

Tezin Niteliği : Yüksek Lisans

Sayfa Sayısı : xv + 72

Mezuniyet Tarihi :

Tez : Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-5 Yaş Çocukların

Bakış Açısı Alma Düzeyleri ile Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Elvan Şahin Zeteroğlu

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINA DEVAM EDEN 4-5 YAŞ ÇOCUKLARIN BAKİŞ AÇISI ALMA DÜZEYLERİ İLE ANNE TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Okul öncesi dönem olarak adlandırılan 0-6 yaş dönemi çocukların bedensel, zihinsel, sosyal-duygusal açıdan gelişimleri açısından oldukça önemlidir. Çocuğun bir başkasının bakış açısından durumu algılayabilmesi, empati kurma becerisi de bu kritik yaş döneminde gelişmeye başlamaktadır. Bunun yanı sıra bu dönem çocuklarının davranış ve kişilik geliştirmesinde anne ve baba tutumlarının etkisi büyüktür. Bu nedenle bu çalışmanın amacı, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Bursa ilinin

Osmangazi ve Nilüfer ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı üç bağımsız anaokulunda bulunan 4-5 yaş grubundaki 200 çocuk ve anneleri oluşturmaktadır.

Araştırmada çocuklarla birebir görüşme yapılarak Aslan ve Köksal Akyol (2016) tarafından geliştirilen “Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi” kullanılmıştır. Annelere ise kişisel bilgi formu ve Kapçı ve Demirci (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan, 2-13 yaş grubunda çocuğu bulunan ebeveynlerin tutumlarını ölçen “Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” uygulanmıştır.

Araştırma nicel desende yürütülmüş olup elde edilen verilerin IBM SPSS Statistics Version 22 paket programı ile analiz edilmiş gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H testlerinden yararlanılmıştır.

Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. İstatistiksel açıdan anlamlı olmamakla birlikte 4 ve 5 yaş çocuklarında bakış açısı alma durumu karşılaştırıldığında 5 yaşındaki çocukların bakış açısı alma alt boyut puanları 4 yaşındaki çocuklara göre yüksektir. İstatistiksel açıdan anlamlı olmamakla birlikte demokratik tutuma sahip olan ailelerin çocuklarının bilişsel ve duygusal bakış açısı alma düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Çocukların cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde ise istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte erkek çocuklarda algısal ve bilişsel bakış açısı alma puanının; kız çocuklarda ise duygusal bakış açısı alma puanının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Okul öncesi eğitim, bakış açısı alma, anne tutumları.

Abstract

Author : Hande Halavurt

University : Uludag University

Field : Department Of Elementary Education

Degree Awarded : Master's Thesis

Page Number : xv + 72

Degree Date :

Thesis : Examination of the Relationship between Perspective Taking Levels of Preschool Student Aged 4- 5 Years and Maternal Attitudes.

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Elvan Şahin Zeteroğlu

EXAMINATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PERSPECTIVE TAKING LEVELS OF PRESCHOOL STUDENTS AGED 4- 5 YEARS AND MATERNAL ATTITUDES

Preschool period (between 0-6 ages) is considerably important in terms of physical, cognitive, social and emotional developments during childhood. Children start to develop a perspective of others and acquire the ability to establish empathy in this critical period. In addition to this, parental attitudes have profound effects on behavioral and personal developments of children. That being the case, the purpose of this study is to examine the relationship between 4-5-aged pre-school children's perspective-taking developments and maternal attitudes. The study group was composed of 200 preschool children from three

different independent public nursery schools in the Nilüfer and Osmangazi districts of Bursa and their mothers.

In the study, the preschool children were administered "The Perspective-Taking Test for Children" developed by Aslan and Köksal Akyol (2016) via face-to-face interviews. Moreover, their mothers were administered the Personal Information Form and the "Parenting Styles and Dimensions Scale" adapted by Kapci and Demirci (2009) into Turkish and tested for reliability and validity with the aim of measuring the attitudes of parents with children aged 2- 13 years.

The study was carried out in the quantitative design and the data was analyzed by using IBM SPSS Statistics Version 22 package program. The differences between groups were analyzed via Man Whitney U and Kruskal Wallis–H tests.

As a result of the study, no statistically significant difference was found between the perspective-taking levels of the preschool children aged 4-5 years and the maternal attitudes. Although it was not statistically significant, it was found that the perspective-taking sub-dimension scores of the 5-year-old children were higher than those of 4-year-old children. It was also found, though not statistically significant again, that the cognitive and emotional perspective-taking levels of the children with democratic families were higher. When it was evaluated according to the variable of gender, it was found that, though no statistically significant again, while the boys had higher perceptive and cognitive perspective taking scores, the girls had higher emotional perspective taking scores.

Keywords: Preschool Education, Perspective taking skills, Maternal Attitudes

İçindekiler

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
1.BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Alt Problemler	4
1.3. Araştırmanın Amacı	5
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Varsayımlar	6
1.6. Sınırlılıklar	6
1.7. Tanımlar	6
2. BÖLÜM: LİTERATÜR	7
2.1. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Sosyal Gelişim	7
2.1.2. Okul öncesi dönem çocuklarında sosyal beceriler	8
2.2. Bakış Açısı Alma	9
2.2.1. Bakış açısı alma alt boyutları	10
2.2.1.1. Algısal bakış açısı alma.....	10
2.2.1.2. Bilişsel bakış açısı alma	12

2.2.1.3. <i>Duygusal bakış açısı alma</i>	12
2.3. Empati	12
2.3.1. Empati ve bakış açısı alma arasındaki ilişki.....	14
2.4. Okul Öncesi Dönemde Anne Baba Tutumları	15
2.4.1. Demokratik tutum	15
2.4.2. Otoriter tutum.....	16
2.4.3. İzin Verici tutum	16
2.5. İlgili Araştırmalar	17
2.5.1. Bakış açısı alma ile ilgili yapılmış çalışmalar.....	17
2.5.2. Anne baba tutumları ile ilgili yapılmış çalışmalar.....	21
3.BÖLÜM : YÖNTEM	25
3.1. Araştırmanın Modeli	25
3.2. Evren ve Örneklem	25
3.3. Veri Toplama Araçları	27
3.3.1. Çocuklar için bakış açısı alma testi	27
3.3.2. Anne babalık stilleri boyutları ölçeği.....	29
3.3.3. Kişisel bilgi formu	29
3.4. Verilerin toplanması ve çözümlenmesi	30
4.BÖLÜM: BULGULAR	31
5.BÖLÜM : TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	44
5.1. Tartışma	44
5.2.Öneriler.....	47
KAYNAKÇA	48
EKLER	60
Ek 1. MEB Araştırma İzni	60
Ek 2. Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT) Örnek Maddeleri	61

Ek 3. Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği.....	67
Ek 4. Kişisel Bilgi Formu.....	68
Özgeçmiş.....	69

Tablolar Listesi

<i>Tablo</i>	<i>Sayfa</i>
1. Demografik Bilgilere İlişkin Frekans Dağılım Tablosu.....	26
2. Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Puanlarına İlişkin Genel Dağılım Tablosu	31
3. Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği Ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Açısından Çocuk Yaş Grupları Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonucu.....	32
4. Duygusal Bakış Açısı Alma Boyutu Puanları Bakımından Çocuk Yaş Grupları Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonucu.....	33
5. Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği Ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Açısından Çocukların Cinsiyetler Arasındaki Farklılığına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonucu.....	34
6. Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği Ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Açısından Anne Yaş Grupları Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu.....	35
7. Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği Ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Açısından Anne Eğitim Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu.....	36
8. Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği Ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Test Ölçek Puanları Açısından Anne Çalışma Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Man Whitney U Testi Sonucu	38

9.	Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği Ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Bakımından Annelerin Çocuk Sayısı Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu	39
10.	Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği Ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Bakımından Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu	40
11.	4 Yaş ve 5 Yaş Gruplarında Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Testi Sonucu.....	41
12.	Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Testi Sonucu	42

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt: Aktaran

ÇBT: Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

1.Bölüm

Giriş

Okul öncesi dönem, çocukların tüm gelişim alanlarında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Çocukların bu dönemi; ruhsal, zihinsel, bedensel anlamda sağlıklı ve verimli şekilde geçirmeleri gelecekte iyi bir birey olma yolunda atılmış ciddi bir adımdır. Okul öncesi dönem çocukların öğrenmeye açık olduğu, temel alışkanlıkları kazandığı, yeteneklerinin ortaya çıktığı dönemdir. Erdoğan (2006), erken çocukluk dönemini; çocuğun işlem öncesi dönemden somut işlemler dönemine geçişini içeren, görsel olarak düşünmekten daha soyut kavramlı düşünebildiği ve gelişimin büyük bir ivme kazandığı bir süreç olarak açıklamıştır. Erken çocukluk döneminde çocuğa sunulan fırsatlar, çevresindeki bireylerin ilgi ve desteği onu hayata daha hazır hale getirir. Bu dönem çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel ve toplumsal açıdan gelişmesi için önemli bir zamandır (Yavuzer, 2003). Erken çocukluk döneminde çocuğun gelişimi karmaşık bir yapıya sahip olup çocuğun çevresindeki birçok kişiye iş düşer. Bu kişiler başta anne -babalar, öğretmenler ve çocuğun yakın ilişki de olduğu bireylerdir. Çocuk hayata gözlerini açtığı andan itibaren en yakın ilişkide olduğu kişiler anne ve babasıdır. Anne ve baba çocuğun ilk eğitimcileridir Bu nedenle anne babanın çocuğa nasıl davrandığı, çocuğu önemseme derecesi, çocuğa edindirilmeye çalışılan temel toplumsal ve ahlaki değerlerin çocuğa öğretilme biçimi genel anlamda anne baba tutumlarını oluşturmaktadır. Anne baba tutumları üç ana başlıkta toplanmıştır. Bu tutumlar; demokratik tutum, izin verici tutum ve otoriter tutumdur. Demokratik tutumda çocuğun duygu ve düşünceleri esas alınarak aşırı kontrolçülük yoktur. İzin verici tutumda kabul etme yüksek düzeyde iken, kontrol düşük düzeydedir. Otoriter tutumda ise kontrol etme ve yaptırımlar söz konusudur (Öztürk, 1990). Genel anlamda kabul gören en sağlıklı çocuk yetiştirme tutumu demokratik tutumdur. Çocuğun koşulsuz sevildiği, ilgi ve saygı gördüğü bu yetiştirme tarzıyla

büyüyen çocukların kişilik gelişimleri olumlu yönde etkilenmektedir (Kulaksızoğlu, 2011; Maccoby & Martin, 1983). Öte yandan çocukların sorumsuz birey olmaları, çevrelerine karşı uyum problemleri yaşamaları ve doğru kişilik geliştirememelerinin temelinde olumsuz anne baba tutumları vardır (Kapçı & Hamamcı 2010). Anne baba tutumları çocuğun sosyal gelişimini derinden etkilemektedir. Sosyal gelişim içerisinde yer alan anne baba tutumları ve çocukların bakış açısı alma durumları ise bu çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır.

Bakış açısı alma en genel tanımıyla; bireyin bir başkasının duygularını ve düşüncelerini onun bakış açısından anlayabilmesidir (Şener, 1996). Bakış açısı almanın üç ana alt boyutu vardır. Bunlar; algısal bakış açısı alma, duygusal bakış açısı alma, bilişsel bakış açısı almadır (Kurdek, 1975). Bakış açısı alma becerisi çocuklarda okul öncesi dönemde başlamaktadır ve çocuğun sosyal gelişimi ile yakından ilgilidir.

Bu bağlamda bu çalışmanın amacı okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.1.Problem Durumu

Bakış açısı alma bireyin başka bir kişiye onun gözünden bakması, hissettiklerini kavrayabilmesi için kullanılan bir beceridir (Mori & Cigala,2015). Bakış açısı alma; bilişsel bakış açısı alma, algısal bakış açısı alma, duygusal bakış açısı alma olarak üç ana alt boyuta sahiptir. Algısal bakış açısı alma, bireyin bir görselin veya nesnenin bir başkasının bilincinde nasıl olduğunu anlayabilme yeteneğidir (Elekes, Varga, & Kiraly, 2016). Bilişsel bakış açısı alma, kişinin karşısındakinin zihninde ne tasarladığını anlamasıdır (Şener, 1996). Duygusal bakış açısı alma en kapsamlı anlamıyla; başkalarının hissettiklerini ve duygularını doğru bir şekilde anlayabilme yeteneğidir (Kurdek & Rodgon, 1975). Bakış açısı alma becerisi çocuklarda erken yaşlarda özellikle okul öncesi dönemde oluşmaya başlamaktadır (Aslan, 2017). Benmerkezcilik çocukların doğası gereği temel özelliklerindedir. Çocuklar

ebeveynleriyle ve çevreleriyle iletişim kurdukça benmerkezcilikten uzaklaşıp bakış açısı alma konusunda ivme kazanırlar (Çağdaş &Seçer, 2006).

Anne baba tutumları ebeveynlerin çocuğa takındığı tavır, davranış ve beklentilerinin tamamı olarak tanımlanır (Damon, 1983; Darling & Steinberg 1993). Baumrind (1991) yaptığı çalışmalar sonucunda anne baba tutumlarını üç ana başlık halinde sınıflamıştır. Bunlar demokratik tutum, izin verici tutum ve otoriter tutumdur. Demokratik tutumda ebeveynler çocuklarına karşı ilgilidir, onların birey olduğunun farkında olarak davranırlar. Çocuklarına destek olurlar. Belli kurallar çerçevesinde çocuklarıyla başarılı iletişim kurarlar (Kağıtçıbaşı, 2000). İzin verici anne baba tutumunu benimseyen ebeveynler çocuklarına karşı aşırı müsamaha gösteren, onların isteklerini koşulsuz karşılamaya çalışan, çocukları uygun olmayan davranışlar ya da tutumlar sergileseler bile bunları hoşgörü ile karşılayan ebeveynlerdir (Baumrind, 1966). Otoriter tutumda ise daha çok çocuğun düşüncelerinin ve hissettiklerinin önemsenmeyişi ayrıca çocuk üzerinde aşırı bir baskı kurma söz konusudur (Arı, Bayhan & Artan, 1997).

Bakış açısı alma becerileri ve anne baba tutumları okul öncesi dönemde çocukların sosyal gelişimi içerisinde yer almaktadır. Alan yazın incelendiğinde bakış açısı alma ve anne baba tutumlarıyla ilgili birçok çalışma bulunmaktadır (Değirmenci, 2014; Ölçer, 2015; Geurts, Vanden , Abeele, & diğerleri., 2014; Bal, 2013). Ancak anne baba tutumlarının çocukların bakış açısı alma becerileri üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmanın amacı 4- 5 yaş okul öncesi dönem çocuklarının bakış alma düzeyleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.2.Alt Problemler

1. 4-5 yaş okul öncesi eğitime devam eden çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
2. 4-5 yaş okul öncesi eğitime devam eden çocukların algısal bakış açıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
3. 4-5 yaş okul öncesi eğitime devam eden çocukların bilişsel bakış açıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. 4-5 yaş okul öncesi eğitime devam eden çocukların duygusal bakış açıları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
5. 4-5 yaş okul öncesi eğitime devam eden çocukların yaşlarının bakış açısı alma düzeyine etkisi var mıdır?
6. 4 yaş ve 5 yaş okul öncesi eğitime devam eden çocukların cinsiyetlerine göre bakış açısı alma düzeylerinde anlamlı bir farklılık var mıdır?
7. 4-5 yaş okul öncesi eğitime devam eden çocukların annelerinin demografik özelliklerinin (anne yaşı, eğitimi, gelir durumu) bakış açısı alma düzeylerine etkisi var mıdır?
8. 4-5 yaş okul öncesi eğitime devam eden çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresi ile bakış açısı alma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. 4 ve 5 yaş okul öncesi eğitime devam eden çocukların kardeş sayısı ile bakış açısı alma düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Aile çocuğun ilk sosyal çevresini oluşturmaktadır. Çocuk, belli davranış kalıplarını ailesinde bulmakta, yaşamakta ve öğrenmektedir. Çocuk iyi-kötü ve doğru-yanlış ayrımını aile ortamında kazanmaktadır (Günel, 2007).

Erken çocukluk döneminde çocuğun model aldığı kişiler anne ve babasıdır. Onların davranışlarını taklit ederek belli başlı değerlerini örnek olarak benimser. Taklit etmeye çalıştığı davranışların başında öncelikle konuşma, tutum ve tepkiler gelir. Çocuğun gelecekteki kişilik yapısının oluşmasında, duygu ve düşüncelerinin şekillenmesinde ebeveynler oldukça etkilidir (Yavuzer, 1995). Çocuğun aile ortamından doğrudan etkilendiği bu dönemde anne baba tutumları oldukça önemlidir.

Çocuklar kendi akranlarıyla nasıl zaman geçireceğini, aile dışındaki bireylerle nasıl etkileşim ve iletişim kurulacağını 2 – 6 yaş arasında öğrenirler. Çocuklar bu dönemde sosyal açıdan belli paylaşımlarda bulunmayı, iletişim kurmayı öğrenmekte ve daha üst bir beceri olan bakış açısı alma becerisini kazanabilmektedir (Gülay & Akman, 2009).

Yapılan çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişki incelenmektedir. Bu çalışmayla okul öncesi dönem çağındaki çocukların bakış açısı alma düzeylerini olumlu ve olumsuz yönde etkileyen ebeveyn tutumlarının belirlenmesinin, bakış açısı alma konusunda çocukların gelişimine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Okul öncesi dönem çağındaki çocukların bakış açısı alma becerilerinin, ebeveyn tutumlarından ne derece etkilendiğinin bilinmesinin anne ve babalara yol gösterici nitelikte olacağı düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmanın bu konuda yapılmış

araştırmalara olumlu yönde katkı sağlayacağı, daha sonra yapılacak araştırmalara da ışık tutacağı düşünülmektedir.

1.5. Varsayımlar

- Araştırma sürecinde annelerin kişisel bilgi formundaki sorulara doğru ve iten cevap verdikleri varsayılmıştır.
- Çocukların ölçekte sorulan soruları yansız cevaplandırırdıkları varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma Bursa ilinin Nilüfer ve Osmangazi ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 3 bağımsız anaokulundaki 200 çocuk ve 200 anne olmak üzere toplam 400 kişiyle sınırlıdır.

Tanımlar

Bakiş açısı alma: Bakiş açısı alma, bir başkasının bir durum karşısında nasıl hissettiğini nasıl düşündüğünü anlamaya çalışma sürecidir (Sessa, 1996).

Empati: Bir insanın, kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamasıdır (Dökmen, 2008).

Anne baba tutumu: Ebeveynlerin ocuğa takındığı tavır, davranış ve beklentilerinin tamamı olarak tanımlanır (Damon, 1983; Darling & Steinberg 1993).

Sosyal gelişim: Bireyin hayata gelmesiyle başlayan; yaşamı boyunca devam eden çevresine uyum sürecidir (Aral, 2000).

Sosyal beceri: Bireyin sosyal ihtiyaçlarına ulaşabilmek için oluşturduğu kendine has yöntemlerdir (Wilson & Sabee, 2003).

2.Bölüm

Literatür

2.1. Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Sosyal Gelişim

Bireyde sosyal gelişim bireyin dünyaya gelmesiyle başlayan ve hayat boyu devam eden bir süreci kapsamaktadır. Sosyal gelişimden beklenen kazanımların gerçekleşmesi çocuğun erken dönemde kolayca edindiği sosyal beceriler ile doğru orantılıdır. Sosyal becerileri erken dönemde geliştirme fırsatı bulan çocukların sadece sosyal becerileri gelişmekle kalmaz diğer gelişim alanlarında da hızlı ilerlemeler görülür. Erken çocukluk döneminde sosyal becerileri en üst seviyede gelişen çocuklar gelecekte kendine güvenen, kendine ve çevresindekilere saygı duyan, yaşama pozitif bakan bireyler olurlar. Bu anlamda sosyal gelişim hem bireyin kendisi için hem de hayatın doğal akışı için oldukça önemlidir (Sevgen, 2016).

Sosyal gelişim, bireyin çevresel faktörlere ve hayatın gerekliliklerine karşı hassasiyet geliştirmesi; akabinde de çevresindeki kişilerle olumlu ilişkiler kurma sürecidir. Bu süreç içerisinde birey yaşadığı çevreden ve ait olduğu topluluktan; belli başlı öğretileri, tutumları kazanır (Gander & Gardiner, 1998; Onur, 2010).

Erken çocukluk döneminde gelişim birbirinden ayrılmaz parçaların tamamını oluşturur. Bilişsel, sosyal-duygusal ve devinimsel gelişim arasında önemli bir ilişki vardır. Bireyin hayatı boyunca sosyal gelişim süreci devam eder. Bireyin sosyal gelişim sürecini; etkileşim halinde olduğu diğer bireyler ve toplumda sosyal olarak etkin olan faktörler şekillendirir (Başal, 2003). Okul öncesi dönemde çocuğun sosyal gelişimi ivmelenecek artmaktadır. Çocuk bu dönemde çeşitli durumları merak eder, aynı zamanda sorgular. Çevresindeki bireylerle iletişim ve etkileşim halinde olur (Erten, 2012).

Sosyal gelişim bireyin hayata gelmesiyle başlayıp hayat boyu devam etmekte, ancak erken çocukluk döneminde daha hızlı olmaktadır. Erken çocukluk döneminin kazanımları; sosyal beceriler ve pozitif davranışlardır. Ayrıca bu dönemde çocuğun sosyal alanda edindikleri; ileriki evrelerde çevresine uyum, derslerinde başarı gibi durumlara da olumlu yönde etki etmektedir (Ogelman, 2016).

2.1.2. Okul öncesi dönem çocuklarında sosyal beceriler. Sosyal beceri ile ilgili alan yazında çeşitli tanımlar bulunmaktadır.

Sosyal beceri; sosyal gelişim içerisinde elde edilen kazanımların ötesinde, bireyin çevresindekilerle pozitif yönde ve devamlı ilişkiler içinde olma durumudur (Bacanlı, 2014).

Matson ve Rivet (2007)' e göre sosyal beceri, "Sosyal çevreye uyum sağlayabilme ve uygun yollar ile iletişim kurularak oluşabilecek çatışmalarla başa çıkabilme becerileridir."

Dowrick'e göre sosyal beceri, kişilerin çevresindekilere ve kendilerine faydalı olabilme yeteneğidir (Çetin, Bilbay & Kaymak, 2003).

Çocuğun sosyal gelişiminde hayata adapte olması oldukça önemlidir. Bu adaptasyon sürecinde çocuğun öncelikle bir takım sosyal becerileri edinmesi gereklidir. Küçük yaşlardan itibaren çocuklara; aşamalı ve kümülatif olarak sosyal becerileri kazanmasına olanak sağlanmalıdır. Çocuk büyümeye devam ederken bu becerileri; ebeveynlerinden, akranlarından, eğitimcilerden ve yaşadığı kültürel ortamdan bir şekilde etkilenecek edinir (Kapıkıran, İvrendi & Adak, 2006).

Akkök (1999) sosyal becerileri altı grupta toplamıştır.

1. İlişkiyi Başlatma ve Sürdürme Becerileri: Dinleme, iletişimi başlatma ve devam ettirme, kendini ifade etme, karşısındaki bireyi tanıtmaya, özür dileme, talimat verme, beğeniye karşı pozitif tepki verme.
2. Grupla Bir İş Yürütme Becerileri: Çevresindekilerin düşüncelerini anlamaya çalışma, grupla çalışma ve birlikte olma prensiplerine uyma.
3. Duygulara Yönelik Beceriler: Kendi hissettiklerinin farkında olma, hissettiği duyguları ifade etme, çevresindeki insanların öfkelerini anlayabilme, korkularıyla baş etme.
4. Saldırgan Davranışlar ile Başa Çıkmaya Yönelik Beceriler: Münazaradan uzak durma, yardımsever olma, belli durumlarda ricacı ve müsaade isteyen olma.
5. Stres Durumlarıyla Başa Çıkma Becerileri: Başarısız olduğu bir durumla baş etme, yalnız kalmayla ve çevre baskısıyla baş etme.
6. Plan Yapma ve Problem Çözme Becerileri: Amaç belirleme, araştırma yapma, yaptığı işe konsantre olma.

2.2. Bakış Açısı Alma

Bakış açısı alma (perspective taking), bir başkasının gözünden kişinin bir olguyu ya da durumu anlayabilmesini ifade eder. Bireyde bakış açısı alma özellikle zihinsel beceriler açısından oldukça önemlidir (Şener, 1996). Bireyin; başka bir kişiyi onun gözünden anlaması, hissettiklerini kavrayabilmesi ve hayatı daha yaşanabilir bir duruma getirebilmek için kullanılan bir beceridir (Mori & Cigala, 2015). Selman (1980)' e göre ise bakış açısı alma, "Dünyayı bir başkasının perspektifinden algılama, o kişinin hislerinden, niyetlerinden ve sergilediği tepkilerden anlamlar çıkarma sürecidir." Sessa (1996) ise, bakış açısı almayı kişinin diğer bireyin içinde bulunulan vaziyeti nasıl muhakeme ettiğini, hangi duygular içinde olduğunu algılamasını sağlayan bir bilişsel durum olarak tanımlanmıştır.

Jing, Lu, Jie & Raymond (2010)' a göre ise bakış açısı alma bireyin karşısındakinin düşünce ve duygularını anlayabilmesidir.

Selman (1971) yaptığı araştırmaların neticesinde bakış açısı almanın evrelerini aşağıda belirtildiği gibi oluşturmuştur.

0 düzeyi: 3-6 yaş arasını kapsar. Bu düzeyde çocuklar kendi duygu düşüncelerinin başkalarınınkinden farklı olduğunu bilirler ama çoğu kez bu ayrımı yapmakta zorlanırlar.

1 düzeyi: 4- 9 yaş arasını kapsar. Çocuklar çevresindekilerin belli bilgiler edinmesinin değişik bakış açılarına sahip olmakla ilgili olduğunu anlarlar.

2.düzyey: 7-12 yaş aralığını kapsar. Çocuklar “başkalarının gözlüklerini takabilir”. Kendilerini başkalarının bakış açısından değerlendirebilirler. Aynı zamanda başkalarının da bunu yapabileceğini bilirler.

3.düzyey: 10-15 yaş aralığını kapsar. Çocuklar iki kişinin karşılıklı bakış açısı alma durumundan çıkarlar ve çevrelerindeki üçüncü insanlar tarafından nasıl algılandıklarını bilebilirler.

4.düzyey: 14- yetişkinlik dönemini kapsar. Bu düzeyde ise kişiler farklı bakış açılarının birbirleri üzerinde etki yapabileceklerini anlarlar.

2.2.1. Bakış açısı alma alt boyutları. Kurdek (1975) bakış açısı almanın üç alt boyutundan bahsetmiştir. Bunlar; algısal bakış açısı alma, bilişsel bakış açısı alma, duygusal bakış açısı almadır.

2.2.1.1. Algısal bakış açısı alma. Algısal bakış açısı alma bireyin bir görselin veya nesnenin bir başkasının bilincinde nasıl olduğunu anlayabilme yeteneğidir (Elekes, Varga, &

Kiraly, 2016). Dökmen (2008) ise algısal bakış açısını, kişinin bir başkasının bir yerdeki konumunu algılayabilmesi olarak tanımlamıştır.

Kişilerin bakış açısı alma becerileri belirlenmek istendiğinde iki ayrı metotla karşılaşılmaktadır. Bu metotlardan biri bireyi perspektif problemlerle diğeri ise rotasyon problemleri ile mukayese etmektedir. İlk metot olan perspektif problemler; bireyin bir olay durumuna farklı konumlardan baktığında ne gibi şeyler gördüğünü ifade etmektedir. İkinci metot olan rotasyon problemleri ise; bir nesnenin döndürülmesiyle nasıl görüldüğünü tahmin etme durumudur (Dökmen, 2009).

Çocuklarda bakış açısı alma durumlarıyla ilgili çalışmalar Piaget' e dayanmaktadır. Piaget çocukların okul öncesi dönem dediğimiz erken çocukluk döneminde benmerkezcilik yüzünden bir başkasının bakış açısını zihinlerinde imaj olarak yaratamayacaklarını, çocukların erken yaşlarda kendi bakış açılarına çok fazla odaklandıklarından bu durumun gerçekleştiğini savunmuştur. Bununla birlikte çocukların büyüdükçe bakış açısı alma becerilerinin geliştiğini belirtmiştir (Rubin & Howe, 1986).

Piaget ve Inhelder (1967) çocukların algısal bakış açılarını belirlemek için “ üç dağ” isimli bir deney yapmıştır. Bu deneyde bir masanın üzerinde dağ maketleri bulunmaktadır. Çocuklar dağ maketlerinin çevresinde gezerler ardından masanın belli bir yerine otururlar. Çalışmacı oyuncak bebeği masanın değişik yerlerinde gezdirir. Çocuktan birden fazla resim içerisinde bebeğin neyi gördüğü ile ilgili olan görseli seçmesi istenir. Çocuklar bu çalışmada bebeğin değil de kendi gördükleri açıdan olan resimleri seçmişlerdir (Yeşilyaprak, 2012). Piaget ve Inhelder (1967) ' in bu çalışması sonrasında, bakış açısı almanın belli basamaklardan meydana geldiği düşünülmektedir. Altı yaşından önce çocukların cevapları hem yanlış hem de benmerkezci özellikleri barındırmaktadır. Yedi - sekiz yaş aralığındaki çocukların cevapları

yanlış olmakla birlikte artık benmerkezcilikten arınmaya başlamış, dokuz ile on yaş aralığındaki çocuklar ise benmerkezci düşünmekten çıkmışlardır (Abraham, 1979).

Masangkay (1974) ve Borke (1975) ise Piaget ve Inhelder 'in deneyini çocuklara daha uygun hale getirerek uygulamışlar ve çocukların bakış açısı alma becerilerinin iki üç yaşından itibaren geliştiği sonucuna dair edinimlere varmışlardır.

2.2.1.2. Bilişsel bakış açısı alma. Bilişsel bakış açısı alma kişinin karşısındakinin zihninde ne tasarladığını anlamasıdır (Şener, 1996). Perspektif alma boyutlarından olan bilişsel bakış açısı alma bireyin olağan yaşamında karşılaşılabileceği olguları içermektedir (Aslan, 2017). O'brien (2007) bilişsel bakış açısı almayı kişinin kendi perspektifi ile diğerinin nasıl düşündüğünü anlayabilmesi olarak tanımlamıştır. Taylor ve Carlson, (1997)' a göre ise bakış açısı başkalarının düşüncelerini değerlendirmek amacıyla üstlenilen bir zihinsel görevdir. Hoffman, (2000) yaptığı çalışmasında, bilişsel bakış açısı alabilen çocukların duygusal bakış açısı alma konusunda da başarılı olduklarını ve bu bulguyla hem duygusal hem de bilişsel bakış açısının birbiriyle ilişkili olduğunu savunmuştur.

2.2.1.3. Duygusal bakış açısı alma. Duygusal bakış açısı alma en kapsamlı anlamıyla, başkalarının hissettiklerini ve duygularını doğru bir şekilde anlayabilme yeteneğidir (Kurdek & Rodgon, 1975). Aynı zamanda bireyin karşısındaki insanın hangi duygu durumu içinde olduğunu ve neler hissettiğini anlaması olarak tanımlanabilmektedir (Şener, 1996). Duygusal bakış açısı alma; duyguları anlama, anlamlandırma ve düzenlemeyi içeren bütünsel bir süreçtir (Mori & Cigala, 2015).

2.3. Empati

Empati kişinin kendisini başkasının yerine koyarak onun hissettiklerini, duygularını, düşündüklerini anlayabilme becerisidir (Dökmen, 2010). Empati; insanların birbirlerine

yardımlı etmesindeki yapıtaşdır ve insan ilişkilerinde en önemli öğelerden biridir (Özkan & Çiftçi, 2009).

Günümüzde empati konusunda en kapsamlı çalışmaları Carl Rogers yapmıştır. Psikoterapide empatik iletişim kurma konusunda ün sahibi olan Rogers 1970'li yıllarda empati konusunda bir çok bilim insanının hem fikir olduğu bir tanıma ulaşmıştır (Dökmen, 2010). Rogers (1983)'e göre empati; bireyin kendisini karşısındaki insanın yerine koyabilmesi olaylara ve durumlara karşı tarafın açısından bakması, onun hissettiklerini, düşüncelerini anlaması, hissetmesi ve bunu karşı tarafa iletme sürecidir.

Okul öncesi dönem çocuklarının empatik becerileri hakkında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Piaget (1932), çocuklarda empatiyi bilişsel gelişim teorisiyle açıklamıştır ve erken çocukluk döneminde empatik becerilerin çocukların bilişsel akıl yürütme becerisiyle ilgili olduğunu savunmuştur (Stayer, 1987). Piaget okul öncesi dönemde çocukların yaptıklarıyla değil daha çok yapamadıklarıyla ilgilenmektedir. Çocukların bu dönemde yapamadıkları arasında benmerkezci düşünce yüzünden çocukların olaylara ve durumlara karşısındaki kişinin penceresinden bakamadığına inanmıştır Gerrig & Zimbardo (2013 /2014). Benmerkezcilik, kişinin kendi düşüncelerini ve duygularını başkalarının görüşlerinden ayırt edememe durumudur (Berk, 2013). Benmerkezcilik ve olaylara başkalarının tarafından bakamama durumu açısından Piaget, okul öncesi dönem çocuklarının empatik becerilerinin yetersiz olduğu kanısına varmıştır (Kahraman & Akgün , 2008).

Son zamanlarda daha çok kabul gören diğer bir empati yaklaşımı da Damon (1988) ve Hoffman (1987)'ye aittir. Onlara göre ise; çocuklar iki yaşından itibaren kendi duygularını başkalarının duygularından ayırt edebilmekte ve empati kurabilmektedir. Ayrıca çocuklarda yaş ilerledikçe empatik beceriler gelişmektedir.

Hoffman (1979) empatinin gelişmesinde 6 aşamadan bahsetmiştir.

1. Reaktif Yeni Doğan Ağlaması: Bebeğin ağlayan bir bebeği görmesi ve duymasıyla ağlamaya başlamasıdır. Bu açıdan bakıldığında empatiyi tam anlamıyla açıklamasa da empatik düşüncenin habercisi niteliğindedir.
2. Koşullanma: Başkasının sıkıntıda olduğunu hissettiğinde çocukta da sıkıntı belirtilerinin oluşmasıdır. Örneğin; annenin vücudunun sertleşmesi ya da sıkıntılı yüz ifadeleri çocukta da sıkıntı durumunu tetikler.
3. Doğrudan Çağırışım: Çocuğun geçmişte yaşadığı deneyimlerle başka birinin şu anki yaşadığı duyguyu anlamlandırma durumudur. Örneğin; çocuk eğer parmağını kesen birini gördüğünde kendisi de geçmişte böyle bir durum yaşadıysa sıkıntı tepkisi verir.
4. Taklit etme: Bu aşama çocukların başkalarının hareketlerini ve yüz ifadelerini otomatik olarak taklit etmeye meyilli olduğunu açıklamaktadır. Bu taklit etme durumları Hoffman' a göre ilerideki empatik beceriler açısından oldukça önemli ve anlamlıdır.
5. Sembolik Çağırışım: Bu aşama doğrudan çağırışım gibi kişinin geçmiş deneyimleri ile başkasının yaşadığı duygu arasındaki ilişkiyi belirtmektedir. Fakat buradaki fark başkasından gelen ipuçlarının sembolik nitelik taşımasıdır.
6. Bakış açısı alma: Kişinin kendisini başka bir insanın yerine koyabilmesini ve bunun için gösterdiği zihinsel çabayı ifade eder.

2.3.1. Empati ve bakış açısı alma arasındaki ilişki. Empati başkasının duygusunu anlama, bunu ifade etme ve duyguya uygun tepki vermeyi içerir (Eisenberg, Fabes & Spinrad, 2006). Bakış açısı almanın özünde ise; kişinin kendini başka kişinin yerine koyarak onun gibi hissetmesi ve düşünmesi vardır (Dege, 2008). Empatide bulunan hissedilen duyguya tepki ve dönüt verme süreci bakış açısı almada yoktur (Kurdek & Rodgon, 1975). Bakış açısı alma

başkalarının duygularını algılayabilmeyi ifade ederken empati ise algılanan duyguların etki mekanizması oluşturduğu tepkiyi ifade etmektedir (Eisenberg & Miller, 1987; Oswald, 2002).

2.4. Okul Öncesi Dönemde Anne Baba Tutumları

Çocuğun ilk sosyalleştiği ve biçimlendiği yer ailesidir. Çocuğun öncelikle kendisine ve çevresindeki bireylere karşı olumlu tutumlar geliştirebilmesi, kendisini iyilik halinde hissedebilmesi, öz saygısının olabilmesi için ebeveyn tutumlarında; çocuğa sevgi, saygı ve hoşgörü oldukça önemli yer tutmaktadır (Kaya, 1997).

Anne babaların uygulamaları çocukların bir konu üzerindeki davranışlarına tepki olarak gösterilirken, anne baba tutumları ise çocukların çeşitli davranışlarına göre gösterilen ortak bir tavidir (Darling & Steinberg, 1993).

Anne baba tutumu çocuklara karşı ne çok katı ne de çok gevşek olmalıdır. Çocuklara çok katı kurallar getirilerek cezalandırmak yerine uygulanabilecek kurallar çerçevesinde bir tutum geliştirmek çocukların gelişimleri açısından daha olumlu sonuçlar doğuracaktır.

Baumrind (1991), anne baba tutumlarıyla ilgili yaptığı çalışmada anne baba tutumlarını sınıflandırmıştır. Bunlar demokratik, otoriter ve izin verici anne baba tutumudur.

2.4.1. Demokratik anne baba tutumu. Demokratik tutum anne babanın çocuğun fikirlerini ve benliğini önemseydiği, ona gereken ilgiyi ve sevgiyi karşılıksız gösterdiği tutumdur. Bu tutumu benimseyen ebeveynler çocuklarını her yönden önemserler, psikolojik olarak desteklerler. Disiplin konusunda çocukları ne cezalandırırlar ne de aşırı taviz verirler. Demokratik tutum ile büyüyen çocuklar anne ve babaların değerlerini benimseyen, çevrelerine karşı olumlu duygular geliştiren çocuklardır (Yıldırım, 2010). Çocukla güvenli ve dengeli ilişkiler kurulması bakımından en ideal anne baba tutumu demokratik tutumdur

(Yavuzer, 2005). Bu tutuma sahip olan anne babalar çocuklarını bağımsız ve kendine güvenen bireyler olarak yetiştirme gayretindedirler (Kulaksızoğlu, 2011).

2.4.2. Otoriter anne baba tutumu. Otoriter anne baba tutumu çocuğun sürekli kontrol edildiği, davranışlarının anne babanın isteğine göre şekillendiği tutumdur. Aile çocuktan düzenlenen kurallara uymasını bekler ve uyulmadığı takdirde yaptırım cezasıdır (Arı, Bayhan & Artan, 1997). Otoriter bir ailede yetişmekte olan çocuğun istekleri, düşünceleri ve duyu durumu önemsizdir. Çocuk aileyi duygularının ve düşüncelerinin değerli olması için çeşitli şekillerle ikna çabasına girer. Bu tarz çocuklar özgüvensiz, kendi değerlerinin kabul görmesi için otoriteye boyun eğmek zorunda kalan çocuklardır (Cüceloğlu, 2006). Aşırı kontrol sahibi anne babaların benimsediği bu tutumda çocuktan beklenenler ve çocuğa gösterilen ilgi ters orantılıdır. Çocuğun duygularına ve düşüncelerine verilen önem çok az iken çocuktan ailenin beklentisi bir hayli yüksektir (Baumrind, 1967; Bornstein & Zlotnik, 2009). Aşırı denetimci olan bu anne babaların çocukları duygusal açıdan tatmin olmamış, mutsuz ve içe kapanıktır (Ekşi,1990).

2.4.3. İzin verici anne baba tutumu. İzin verici anne baba tutumunu benimseyen ebeveynler çocuklarına karşı aşırı müsamaha gösteren, onların isteklerini koşulsuz karşılamaya çalışan, çocukları uygun olmayan davranışlar ya da tutumlar sergileseler bile bunları hoşgörü ile karşılayan ebeveynlerdir (Baumrind, 1966). Bu tarz ailelerde çocuğun isteklerine ve seçimlerine müdahale edilmez, merkezde daima çocuk vardır (Haktanır, 2002; Stein, 2007).

Ebeveynler tarafından çocuklarına karşı benimsenecek doğru tutumlar çocuklarıyla aralarındaki birçok sorunu çözme noktasında oldukça önemlidir. Doğru ebeveyn tutumları çocuğun çevresindekilerle ilişkisini daha başarılı olmasını sağlamakla birlikte gelecekteki yaşamında doğru yolları kendisinin uygun şekilde keşfetmesine de ortam hazırlamaktadır

(Bailey, 2005 ; Sezer & Oğuz, 2010). Çocuk yetiştirmede en doğru tutum olan demokratik tutum ile yetişen çocuklar kendine olan inancı yüksek, insanlarla sağlıklı iletişim kuran, aldığı sorumluluğu yerine getirmeye çalışan, yapabileceklerinin farkında olan, duygu ve düşüncelerini doğru şekilde ifade eden, yaratıcılık yönünden gelişmiş bireyler olurlar (Kulaksızoğlu, 2003; Özen, 2001a; Yıldırım, 2006).

Çocuk yetiştirilirken odak noktasında sevgi ve çocuğun kendini değerli hissetmesi olmalıdır. Çocuklarda tıpkı yetişkinler gibi dinlenmeli, söyledikleri ve hissettikleri önemsenmeli, çocuğun hakları anne baba tarafından korunmalı ve çocuk koşulsuz olarak kendini iyi hissetmelidir (Ikız & Kırtıl Gormez, 2010).

2.5 İlgili Araştırmalar

2.5.1. Bakış açısı alma ile ilgili yapılmış çalışmalar. Kurdek ve Rodgon (1975) empati ile bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu çalışma 5-8 yaş grubu 95 çocuk ile yürütülmüştür. Bu çalışmanın sonucunda algısal bakış açısının ikinci ve üçüncü sınıfla birlikte sınıf düzeyi ile pozitif yönlü ilişkisi olduğu, duygusal bakış açısının sınıf düzeyi yükseldikçe azaldığı, bilişsel bakış açısının ise sınıf düzeyleriyle anlamlı bir ilişkisi olmadığı saptanmıştır. Genel anlamda empati düzeyinin ise yaşla birlikte yükseldiği görülmüştür.

Burns ve Brainerd (1979) çocuklarda bakış açısı alma becerileri ile dramatik ve yapı inşa oyunları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 10 kişilik üç gruba ayrılan çocukların iki grubuna farklı oyunlar oynatılmıştır. Bir gruba yapı-inşa oyunları, bir gruba dramatik oyun ve son gruba ise hiçbir oyun oynatılmamıştır. Araştırmanın neticesinde ilk iki grupta yer alan çocukların bakış açısı alma becerilerinde gelişme varken sonuncu grupta farklılık olmamıştır.

Benz (1981) 4 yaş grubunda 40 çocuk ile çocuklarda mış gibi yapma oyunu ve bakış açısı alma düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çocuklara belli bir süre mış gibi yapma oyunları oynatılmış. Ve çalışmadan önce ve sonra test yapılmıştır. 1 aylık uygulamanın sonucunda çocukların bakış açısı alma becerilerine mış gibi yapma oyununun olumlu etkisi olduğu görülmüştür.

Şener (1996) yaptığı çalışmada erken çocukluk döneminde dört ve beş yaş aralığındaki çocuklarla dramatik ve yapı inşa oyunlarının bakış açısı alma düzeylerine etkisini incelemiştir. 30 kişilik bir örneklem grubunda yürütülen çalışmada dramatik ve yapı inşa oyunlarının çocukların bakış açısı alma düzeylerine olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir.

Oğuz (2006) altı yaş grubundaki çocukların bakış açısı alma becerilerine anne ve babaların empati düzeylerinin etkisinin belirlenmesi amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Çalışmaya Ankara ilinden 100 çocuk ve anne – babaları dahil edilmiştir. Çalışma sonucunda ebeveynlerin empati düzeylerinin çocukların bakış açısı alma becerilerine etkisi olmadığı saptanmıştır.

Bal (2013) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4 ile 6 yaş arasındaki çocukların bakış açısı alma ve kişilerarası problem çözme becerileri üzerine yaptığı araştırmada 180 çocuk ile çalışmıştır. Çalışma neticesinde çocukların bakış açısı alma becerileri geliştikçe sorun çözme kapasitelerinin arttığı ve çocuklarda yaş ilerledikçe bakış açısı alma düzeylerinde olumlu anlamda farklılaşma olduğu tespit edilmiştir.

Liao, Li ve Su (2014) yaptıkları çalışmada erken çocukluk dönemindeki çocukların uzlaşmacı davranışları ve duygusal bakış açısı becerilerini incelemişlerdir. Çalışmaya 40 çocuk dahil edilmiştir. Çalışmada ölçme aracı olarak Duyguları Tanıma Testi ve duygusal bakış açısını almak amaçlı çeşitli hikayelerden yararlanılmıştır. Sonuç olarak duygusal bakış

açısı alma ve duyguları tanıyarak uzlaşmacı davranışlarda bulunmak arasında anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır.

Geurts (2014) beş ve yedi yaş arası okul öncesi dönem çocuklarında görsel bakış açısı üzerinde Sifteo küplerinin etkisi üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın öncesinde ve sonrasında algısal bakış açısı alma ile ilgili teste tabi tutulan çocuklarda Sifteo küplerinin etkisi pozitif yönlü olmuştur.

Değirmenci (2014) Ankara il merkezindeki bağımsız anaokullarında eğitim alan 48- 60 ay grubundaki çocukların bakış açısı alma becerileri ve görsel algıları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu çalışma 126 çocuk ile yürütülmüştür. Çalışmada “Frostig Görsel Algı Testi”, “Bakış Açısı Alma Testi”, “Aile Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın neticesinde çocukların bakış açısı alma becerileri ile görsel algıları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur.

Ölçer (2015) fen eğitim programının beş yaş çocuklarının fen öğrenimi ve bakış açısı alma becerilerine etkisinin incelenmesi amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada kişisel bilgi formu, fen öğreniminin değerlendirilmesi (science learning assessment-sla) ve bakış açısı alma testleri kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarından oluşan çalışma toplamda on hafta sürmüştür. Çalışmada fen öğreniminin değerlendirilmesi amacıyla ön test ve son test kullanılmıştır. Çalışma sonucunda fen öğretim programının bakış açısı alma becerilerini geliştirdiği sonucuna varılmıştır.

Yıldız (2016) 60 – 66 aylık çocuklarda bakış açısı alma becerileri ve yaratıcılık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada “Torrance Yaratıcı Düşünme Testi Şekil Testi A Formu, “Bakış Açısı Alma Testi”, “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Toplam 90 çocuk ile yürütülen çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim alan çocukların bakış açısı alma beceri düzeyleri ve yaratıcı düşünme oranları daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca genel

anlamda araştırma sonucunda yaratıcı düşünme ve çocukların bakış açısı alma becerileri arasında pozitif yönlü bir ilişki saptanmıştır.

Aslan (2017) yaptığı çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerilerine empati eğitim programının etkisi incelenmiştir. Deneysel desende oluşturduğu araştırmada deney ve kontrol grubu olarak iki grup oluşturularak 34 çocuk ile çalışılmıştır. Çalışmada “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)”, “Genel bilgi formu” kullanılmıştır. Çalışmanın neticesinde çocukların bakış açısı alma düzeylerine empati eğitim programının olumlu katkı sağladığı saptanmıştır.

Şen (2018) çocukların bakış açısı alma becerilerine okul öncesi eğitim alma durumunun etkisini belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışmaya 48-72 ay arası okul öncesi eğitim alan ve almayan 100 çocuk toplamda 200 çocuk dâhil edilmiştir. Çalışmada “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” ve görüşme kayıt formu kullanılmıştır. Araştırma neticesinde genel anlamda bakış açısı alma becerilerine okul öncesi eğitim alma durumunun pozitif yönde etki ettiği bulunmuştur. Ayrıca bu çalışmada üç yaş çocuklarında anlamlı bir ilişki olmadığı fakat dört, beş ve altı yaş grubundaki çocuklarda anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur.

Emen (2018) yaptığı çalışmada okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerileri ve dil becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 3- 5 yaş aralığında 98 çocuk çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmada “Çocuklar için bakış açısı alma testi (ÇBT)”, “Peabody resim-kelime testi” ve araştırmacının hazırladığı “Dil örneği formu” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda çocukların dil becerileri ile bakış açısı alma düzeyleri arasında olumlu yönde ilişki bulunmuş olup bu ilişkinin çocuklarda üç yaşta başladığı saptanmıştır.

Aras (2018) “ Ben Sorun Çözebilirim” programının okul öncesi dönem çocuklarında bakış açısı alma becerilerine etkisini araştırmıştır. Deneysel desende yürütülen çalışmaya 51 çocuk

katılmıştır. Ben sorun çözebilirim programının uygulandığı çalışmada ön test, son test yapılmış ve “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda uygulanan programının bakış açısı alma üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

2.5.2. Anne baba tutumları ile ilgili yapılmış çalışmalar. Günalp (2007) yaptığı çalışmada farklı anne baba tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının özgüven duygusuna etkisini araştırmıştır. Çalışmaya 160 çocuğun ailesi dahil edilerek anne baba tutumlarını belirleyen “Ana-Baba Tutumları Belirleme Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmada demokratik anne baba tutumunu benimseyen ebeveynlerin çocuklarının özgüven duygusunun anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Balat (2007) ilköğretime başlayan çocukların anne baba tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerini incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 183 çocuk ve ebeveynleri oluşturmuştur. Çalışmada veri toplama amaçlı “Aile Hayatı Ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI)” ve “Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim süresi arttıkça anne babaların daha demokratik tutuma sahip oldukları ayrıca temel eğitim almayan çocukların ebeveynlerinin daha koruyucu ve disiplinli oldukları sonucuna varılmıştır.

Dursun (2010) anne baba tutumları ve okul öncesi dönem çocuklarının davranış problemleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 5-6 yaş aralığında 233 çocuk ve ebeveynleri katılmıştır. Araştırmada “Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ)”, “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI)” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda ailelerin sosyo-ekonomik düzeyleri ile benimsedikleri tutumlar arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca düşük düzeyde anne baba tutumları ile davranış sorunları arasında ilişki tespit edilmiştir.

Özkafacı (2012) annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya 6 yaş grubunda 33 çocuk dahil edilmiştir. Çocuklara “Sosyal beceri değerlendirme ölçeği” uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda anlamlı bir farklılık bulunmamasına rağmen izin verici anne tutumu ile sosyal beceri arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki saptanmıştır.

Derman ve Başal, (2013) okul öncesi dönem çocukları ve aile tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 1112 çocuk dahil edilmiştir. Araştırmada çocuklarda görülen davranış problemlerinin (parmak emme, tükürme, tırnak yeme, hayvan korkusu vb.) farklı anne baba tutumlarıyla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Ogelman (2013) anne tutumlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal becerilerini ve okula uyumlarının yordayıcı etkisi üzerine çalışmışlardır. Çalışmaya okul öncesi eğitim almakta olan 85 çocuk ve annesi katılmıştır. Çalışmada “Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği (Anne formu)”, “Sosyal Beceri Formu” ve “5-6 yaş Çocukları İçin Okul Uyumu Öğretmen Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışma sonucunda okula uyumu ve sosyal becerileri otoriter tutum ve izin verici tutumun olumsuz etkilediği kanısına varılmıştır.

Zeteroğlu (2014) altı yaşındaki çocukların anne baba tutumları ile çoklu zekâ alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmaya 300 çocuk ve 300 anne olmak üzere 600 kişi katılmıştır. Veri toplama amaçlı “Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği”, “Teele Çoklu Zekâ Envanteri-TÇZE (Teele Inventory of Multiple Intelligences-TIMI)”, “Çocuklar İçin Sınıf İçi Etkinlik Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada annelerin sosyo-ekonomik durumlarının tutumlarına yansıdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca çocukların çoklu zeka puanları ve ebeveyn tutumları arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Gözübüyük (2015) okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmaya okul öncesi eğitim almakta olan

450 çocuğun anne babaları ve öğretmenleri katılmıştır. Araştırmada “Çocuk Yetiştirme Anketi”, “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirilmesi”, “Öz-Kontrol Değerlendirme Ölçeği” ve “Sosyo Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne baba tutumlarının çocuklarda öz kontrolü doğrudan etkilediği sonucuna varılmıştır.

Erginoğlu (2015) yaptığı çalışmada kardeş ilişkileri, anne-baba tutumları, davranış ve uyum problemleri bazı değişkenler açısından değerlendirilmiştir. Araştırmaya 7- 11 yaş aralığında okul öncesi dönemde kardeş sahibi olan 250 çocuk katılmıştır. Veri toplama araçları olarak Kardeş İlişkileri Anketi, Farklı Deneyimlere Dayanan Kardeş Envanteri, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği, 6-18 Yaş Grubu Çocuk ve Gençler İçin Davranış Değerlendirme Ölçeği ve kişisel bilgi formundan yararlanılmıştır. Çalışmanın sonucunda farklı anne baba tutumlarının kardeş ilişkilerini doğrudan etkilediği ve olumlu olmayan anne baba tutumlarının ise çocuklarda problemlili davranış biçimleri oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

Özyürek ve Bedge (2016) anne baba ve öğretmenlerin tutumlarının çocukların problem çözme becerilerine etkisini araştırmışlardır. Araştırmaya 120 okul öncesi dönem çocuğu katılmıştır. Çalışmada “Problem Çözme Becerileri Ölçeği (4-7 yaş)”, “Öğretmen Tutum Envanteri” ve “Ebeveyn Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ilk ve son sırada doğan çocukların problem çözme becerilerinin diğer kardeşlere göre daha düşük olduğu ayrıca demokratik tutuma sahip öğretmenlerin öğrencilerinin de problem çözme becerilerinin düşük olduğu saptanmıştır.

İkiz ve Samur (2016) okul öncesi çocuklarındaki saldırganlık davranışlarını ebeveyn tutumları açısından incelemişlerdir. Araştırmaya okul öncesi dönemdeki 300 çocuk ve anne babaları katılmıştır. Çalışmada genel bilgi formu, ebeveyn tutum ölçeği ve okul öncesi sosyal

davranış ölçeği-öğretmen formu kullanılmıştır. Araştırma neticesinde otoriter tutumun belirgin şekilde çocuklarda saldırganlık davranışlarına neden olduğu sonucuna varılmıştır.

Halavurt ve Zeteroğlu (2018) Türkiye’de yaşayan göçmen olan ve olmayan anne babaların tutumlarını incelemiştir. Çalışmanın örneklem grubunu 3-6 yaş grubundaki 280 çocuğun anneleri oluşturmaktadır. Veri toplanması amaçlı “Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda anlamlı olmamakla birlikte göçmen olan ailelerde demokratik tutum puanı, göçmen olmayan ailelerde ise izin verici ve otoriter tutum puanlarının yüksek olduğu görülmüştür.

Zeteroğlu ve Halavurt (2019) çalışmada, göçmen olan ve olmayan annelerin tutumları ile çocuklarının medya kullanımı çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışmaya çocukları okul öncesi kurumlarına devam eden 130 göçmen, 130 göçmen olmayan anne dahil edilmiştir. Göçmen olan ve olmayan annelerin tutumları ile çocukların medya kullanımları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Araştırma sonucunda istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamakla birlikte göçmen ailelerin çocuklarının medya kullanımı konusunda daha seçici ve dikkatli olduğu sonucuna varılmıştır.

3.Bölüm

Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nicel desende yürütülmüştür. Nicel araştırma modeli genel anlamıyla; neden sonuç ilişkisi kurmaya olanak tanıyan, genellemelerle ve sayısal verilerle belli bir sonuca ulaşmayı sağlar (Gali, Borg & Gali, 1996). Bu model etrafında okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir.

3.2. Evren Ve Örneklem

Araştırmanın örneklem grubunu ise 2017-2018 eğitim öğretim yılında Bursa il merkezinde orta sosyoekonomik düzeye sahip 4-5 yaş grubunda 200 çocuk ve 200 anne olmak üzere toplam 400 kişi oluşturmaktadır. Bu çocuklardan 84' ü 4 yaşında, 116'sı 5 yaşındadır. Örneklemi oluşturmak için Bursa il merkezinde üç anaokulu tesadüf örneklem yoluyla belirlenmiştir. Okullarda eğitim alan çocuklar yaş gruplarına göre listelenmiştir. Araştırma için oluşturulan sınıf listelerinden çocuklar yansız ve rastgele seçilmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların ve annelerinin demografik özellikleri Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1

Demografik Bilgilere İlişkin Frekans Dağılım Tablosu

Demografik Özellikler		n	%
Çocuğun Cinsiyeti	Erkek	95	47,5
	Kız	105	52,5
	Toplam	200	100
Anne yaşı	20-25	4	2
	26-30	46	23
	31-35	85	42,5
	36-40	49	24,5
	40 ve üstü	16	8
	Toplam	200	100
Anne Eğitim durumu	Okuma-yazma yok	1	0,5
	İlkokul	22	11
	Ortaokul	41	20,5
	Lise	69	34,5
	Üniversite ve üstü	67	33,5
	Toplam	200	100
Anne Çalışma durumu	Evet	94	47
	Hayır	106	53
	Toplam	200	100
Anne Çocuk sayısı	1	55	27,5
	2	118	59
	3	22	11
	4	5	2,5
	Toplam	200	100
Çocuğun okul öncesi eğitim alma süresi (yıl)	1	131	65,5
	2	61	30,5
	3	8	4
	Toplam	200	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların %52,5’i kız %47,5’i erkektir.

Çocukların % 65,5’u son bir yıldır okul öncesi eğitim almakta, %30,5’u son iki yıldır eğitim almakta, % 4’ ü ise son üç yıldır eğitim almaktadır. Annelerin demografik bilgileri

incelendiğinde çoğunluğunun (%42,5) 31- 35 yaş aralığında, %24,5' inin 36-40 yaş , %23'ünün 26-30 yaş ,% 8'inin 40 yaş üstü, %2'sinin 20-25 yaş aralığında; annelerin; %34,5' i lise mezunu, %33,5'i üniversite mezunu, %20,5 'i ortaokul mezunu, %11' i ilkokul mezunu, % 0,5 ise okuma yazması yoktur. Annelerin %53'ü çalışmamaktadır. Annelerin tamamı orta gelir durumuna sahiptir. Annelerin %59 'u 2 çocuk sahibi, %27,5'i 1 çocuk sahibi, %11'i 3 çocuk sahibi, %2,5'i ise 4 çocuk sahibidir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla Aslan ve Köksal Akyol (2016) tarafından geliştirilen “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” , araştırmacının kendisinin oluşturduğu kişisel bilgi formu ve anne tutumlarını ölçmek amacıyla Robinson ve Arkadaşları (2001) tarafından geliştirilen Kapçı ve Demirci (2009) tarafından Türkçe'ye uyarlanmış, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan, 2-13 yaş grubunda çocuğu bulunan ebeveynlerin tutumlarını ölçen “Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire- PSDQ) kullanılmıştır.

3.3.1. Çocuklar için bakış açısı alma testi. “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” Aslan ve Köksal Akyol (2016) tarafından geliştirilmiştir. “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” 3 ana kategori olmak üzere bilişsel bakış açısı alma, algısal bakış açısı alma, duygusal bakış açısı almayı kapsamaktadır. Test 24 maddeden oluşmaktadır. Algısal bakış açısını ölçmek için 4 madde, bilişsel bakış açısını ölçmek için 4 madde ve duygusal bakış açısını ölçmek için 16 madde içermektedir. Test geliştirildikten sonra çocuk gelişimi ve okul öncesi eğitim almış olan uzmanlardan görüş alınarak 3-5 yaş aralığında 236 çocuğa test uygulanarak geçerlilik ve güvenilirlik aşaması tamamlanmıştır.

Algısal bakış açısı

Algısal bakış açısını bireyin bir başkasının bakış açısından görebilme durumu olarak tanımlanabilir. Testte algısal bakış açısı dört maddeden oluşmaktadır. Her madde çocukların gündelik yaşamlarında karşılaşılabilecekleri durumların resimlerinden oluşmaktadır. Örneğin; parkta salıncakta sallanan ve kaydırakta kayan iki çocuk vardır. Önlerinde onların görüntüsünü kapatan bir kule vardır. Kulenin arkasında ise bir kız çocuğu vardır. Araştırmacı çocuğa “sence bu çocuk ne görüyor?” diye sorar. Eğer çocuk kule ya da kuleye ait bir şey söylerse 1 puan, parktaki çocuklara ya da farklı bir duruma ait birey söylerse 0 puan alır. Burada araştırmacı çocuğun resimdeki kızın bakış açısını alıp almadığına bakar.

Bilişsel bakış açısı

Bilişsel bakış açısı bireyin bir başkasının ne düşündüğünü anlayabilmesi olarak açıklanabilir. Testte 4 madde bilişsel bakış açısı ile ilgilidir. Her madde kendi içerisinde çocuğun yabancı olmadığı hikâyeleri barındırmaktadır. Her hikâye 4 karttan oluşmaktadır. Araştırmacı çocuğun önüne sırasıyla hikâyeyi anlatarak kartları açar. Örneğin ; (1. Kart) Tan‘ın çok sevimli sürekli gülümseyen onunla oyunlar oynayan bir kardeşi vardı. Ama bir gün birden kardeşi ağlamaya başladı. Tan ona oyuncaklar verdi ama ne yaptıysa kardeşini susturamadı. Acaba Tan ‘ın kardeşine ne olmuştu? (Kart2) Tan hemen telaşla mutfaktan annesini çağırdı ve durumu annesine anlattı.(Kart 3) annesi endişelenecek bir şey olmadığını sadece kardeşinin diş çıkardığını bu yüzden ağladığını anlattı. Tan rahatlamıştı. (Kart 4) ertesi gün kardeşinin hiçbir şeyi kalmamıştı. Ve birlikte oyun oynamaya devam ettiler. Öykü çocuğa bu şekilde anlatıldıktan sonra kilit noktasında olayın nedenini açıklayan üçüncü kart saklanır. Ve araştırmacı çocuğa bir arkadaşını buraya çağırırsak bu olayı anlatsak ama sakladığımız kartı göstermesek ‘‘ Tan ‘ın kardeşi neden ağlıyormuş? ‘’ desek sence arkadaşın ne cevap verir diye sorar. Burada eğer çocuk diş çıkarmayla ilgili bir şeyler söylerse 0 puan, farklı bir neden

söylerse 1 puan alır. Çıkarılan resmi arkadaşı görmediği için bakış açısı alma açısından beklenen cevap bebeğin farklı bir nedenden dolayı ağlamasıdır.

Duygusal bakış açısı

Bireyin başka bir insanın ne hissettiğini kendi bakış açından algılayabilmesidir. Duygusal bakış açısı alma bölümü testte 16 maddeden oluşmaktadır. Mutlu, üzgün, kızgın, korkmuş duygu durumlarını içermektedir. Her duygu durumu için hazırlanan 4 farklı resim kartı vardır. Örneğin; kartta annesinin kendisine dondurma aldığı çocuk resmedilmiştir. Çocuğun yüzü resimde boş bırakılmıştır. Araştırmacı resmi kısaca çocuğa betimler ve çocuğa sence bu çocuk kendisini nasıl hissetmiştir? Diye sorar. Eğer çocuk doğru olan duygu durumunu yani mutlu cevabını verirse 1 puan alır, farklı bir duygu durumundan bahsederse 0 puan alır. Bir başka duygu durumunda yine aynı şekilde ağaçta mahsur kalan bir kız çocuğu resimden çocuğa anlatılır. Burada da çocuktan korkmuş cevabının gelmesi beklenir.

3.3.2. Anne-babalık stilleri ve boyutları ölçeği. Çalışmaya dahil olan çocukların annelerine “Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” uygulanmıştır. “Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” (Parenting Styles and Dimensions Questionnaire- PSDQ) Kapçı ve Demirci (2009) tarafından Türkçe’ye uyarlanmış, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış olan, 2-13 yaş aralığında çocuğu bulunan anne babaların tutumlarını değerlendiren ölçektir. Annelerin çocuk yetiştirirken hangi tutuma (demokratik , otoriter ya da izin verici tutum) sahip olduğunu belirler. Örneğin ; “ Çocuğumdan bir şey yapmasını istemeden önce O’nun isteklerini dikkate alırım.” İfadesinin karşılığında Hiçbir zaman, Seyrek, Yarı yarıya, Çok sık, Her zaman, biçiminde seçenekler bulunmaktadır. Ve ölçek toplam 32 maddeden oluşmaktadır.

3.3.3. Kişisel bilgi formu. Araştırmacı tarafından hazırlanan ve 7 sorudan oluşan kişisel bilgi formu çalışmaya katılan çocukların anneleri tarafından cevaplanmıştır. Kişisel bilgi

formunda; anne yaşı, anne eğitim durumu, annenin çalışma durumu, gelir durumu, kaç çocuk sahibi olduğu ve çocuğun kaç yıldır okul öncesi eğitim aldığı ile ilgili sorular vardır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Veriler 2017-2018 eğitim öğretim yılının 2. döneminde çocuklardan ve annelerden eş zamanlı olarak toplanmıştır. Çocuklara uygulanan “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” okul ortamında bireysel görüşmelerle yapılmıştır. Her bir çocuk için ölçek uygulama süresi ortalama 15 dk sürmüştür. “Kişisel bilgi formu” ve “Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” öğretmenler aracılığı ile velilere ulaştırılmış ve toplanmıştır.

Bu çalışmada elde edilen veriler IBM SPSS Statistics Version 22 paket programı ile analiz edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılımdan gelme durumları araştırılırken birim sayıları nedeniyle Shapiro Wilk's' den yararlanılmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup; $p < 0,05$ olması durumunda değişkenlerin normal dağılımdan gelmediği, $p > 0,05$ olması durumunda ise değişkenlerin normal dağılımdan geldikleri belirtilmiştir. Gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenlerin normal dağılımdan gelmemesi nedeniyle Mann Whitney U ve Kruskal Wallis-H Testlerinden yararlanılmıştır. Kruskal Wallis-H Testinde anlamlı farklılıkların görülmesi durumunda Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testi ile aralarında farklılık olan gruplar belirlenmiştir. Normal dağılımdan gelmeyen değişkenler arasındaki ilişkiler incelenirken Spearman's Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup; $p < 0,05$ olması durumunda anlamlı bir ilişkinin olduğu, $p > 0,05$ olması durumunda ise anlamlı bir ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.

4.Bölüm

Bulgular

Bu çalışmada okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 4 ile 5 yaş çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişki incelenmiştir. Elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilmiştir.

Tablo 2

Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Puanlarına İlişkin Genel Dağılım Tablosu

Anne tutumları						
Bakış açısı alma boyutları	n	$\bar{x}$	median	min	max	ss
Yetkin/demokratik anne-baba	200	65,66	67	42	75	6,61
Yetkeci ya da otoriter anne-baba	200	17,82	17	12	34	4,46
İzin verici anne-baba	200	11,21	11	5	19	3,00
Algısal Bakış Açısı Alma	200	1,91	2	0	4	1,22
Bilişsel Bakış Açısı Alma	200	0,75	0	0	4	1,12
Duygusal Bakış Açısı Alma	200	8,77	9	0	16	2,89

Tablo 2’ de görüldüğü gibi çalışmaya katılanlar yetkin/demokratik tutum için ortalama 65,66 puan; yetkeci ya da otoriter tutum için ortalama 17,82 puan; izin verici tutum için ortalama 11,21 puan almıştır. Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Ölçeği incelendiğinde ise çalışmaya katılan çocuklar, duygusal bakış açısı alma için ortalama 8,77 puan; algısal bakış açısı alma için ortalama 1,91 puan; bilişsel bakış açısı alma için ortalama 0,75 puan almıştır. Tablo 2’de demokratik anne tutum puanları daha yüksektir. “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” alt boyutlarından duygusal bakış açısı alma puanının ortalamasının üzerinde olduğu bilişsel ve algısal bakış açısı alma puanlarının ise ortalamasının altında olduğu saptanmıştır.

Tablo 3

Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Açısından Çocuk Yaş Grupları Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonucu

Anne tutumları Bakış açısı alma alt boyutları	n	$\bar{x}$	median	min	max	ss	sıra ort.	z	p	
Yetkin/demokratik tutum	4 yaş	84	65,96	67	50	75	6,36	102,58		
	5 yaş	116	65,44	66	42	75	6,81	98,99	-0,434	0,664
	Toplam	200	65,66	67	42	75	6,61			
Yetkeci ya da otoriter tutum	4 yaş	84	16,94	16	12	29	3,52	91,28		
	5 yaş	116	18,46	17	12	34	4,94	107,18	-1,925	0,054
	Toplam	200	17,82	17	12	34	4,46			
İzin verici tutum	4 yaş	84	10,81	11	5	18	2,94	92,49		
	5 yaş	116	11,5	11	5	19	3,02	106	-1,676	0,094
	Toplam	200	11,21	11	5	19	3			
Algısal Bakış Açısı Alma	4 yaş	84	1,87	2	0	4	1,1	98,6	-0,406	0,685
	5 yaş	116	1,94	2	0	4	1,31	101,88		
	Toplam	200	1,91	2	0	4	1,22			
Bilişsel Bakış Açısı Alma	4 yaş	84	0,61	0	0	4	0,97	95,93		
	5 yaş	116	0,84	0	0	4	1,21	103,81	-1,082	0,279
	Toplam	200	0,75	0	0	4	1,12			
Duygusal Bakış Açısı Alma	4 yaş	84	8,4	9	0	14	2,99	95,68		
	5 yaş	116	9,03	9	2	16	2,8	103,99	-1,008	0,313
	Toplam	200	8,77	9	0	16	2,89			

Tablo 3 incelendiğinde “Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” alt boyut puanları açısından çocukların yaşları bakımından anlamlı bir farklılık istatistiksel açıdan bulunmamaktadır ($p>0,05$). Anlamlı olmamakla birlikte 4 yaş grubunda yetkin/demokratik tutum puanının daha yüksek olduğu, 5 yaş grubunda ise yetkeci ya da otoriter tutum, izin verici tutum puanının daha yüksek olduğu görülmüştür. “Çocuklar için Bakış Açısı Alma

Testi (ÇBT)” alt boyutları açısından çocukların yaşları arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte 5 yaş grubundaki çocuklarda algısal, duygusal ve bilişsel bakış açısı alma puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4

Duygusal Bakış Açısı Alma Boyutu Puanları Bakımından Çocuk Yaş Grupları Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonucu

Duygu durumları	n	$\bar{x}$	median	min	max	ss	sıra ort.	Z	p	
Mutlu	4 yaş	84	2,98	3	0	4	1,16	89,13	-2,617	0,009
	5 yaş	116	3,35	4	0	4	1,02	108,74		
	Toplam	200	3,2	4	0	4	1,1			
Üzgün	4 yaş	84	3	3	0	4	1,2	96,68	-0,858	0,391
	5 yaş	116	3,16	4	0	4	1,08	103,27		
	Toplam	200	3,09	3,5	0	4	1,13			
Kızgın	4 yaş	84	0,64	0	0	3	0,9	92,58	-1,795	0,073
	5 yaş	116	0,91	1	0	4	1,08	106,23		
	Toplam	200	0,8	0	0	4	1,01			
Korkmuş	4 yaş	84	1,79	2	0	4	1,32	105,14	-0,988	0,323
	5 yaş	116	1,61	2	0	4	1,34	97,14		
	Toplam	200	1,68	2	0	4	1,33			
p<0.05										

Tablo 4 incelendiğinde duygusal bakış açısı alma alt boyutunda mutlu duygu durumu puanları açısından çocukların yaş grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. 4 yaş grubunun mutlu duygu durumu puanı 5 yaş grubuna göre anlamlı derecede düşüktür.

Duygusal bakış açısı alma alt boyutunda üzgün, kızgın ve korkmuş duygu durumları açısından değerlendirildiğinde çocukların yaş grupları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte 5 yaşındaki

çocuklarda üzgün ve kızgın duygu durumu puanı daha yüksektir. 4 yaş grubunda ise korkmuş duygu durum puanı daha yüksektir.

Tablo 5

Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar için bakış açısı alma testi açısından Çocukların Cinsiyetler Arasındaki Farklılığına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonucu

Anne tutumları Bakış açısı alma boyutları	CİNSİYET	n	$\bar{x}$	median	min	max	ss	sıra ort.	z	p
Yetkin/demokratik tutum	Erkek	95	65,74	67	42	75	6,93	101,87		
	Kadın	105	65,59	66	50	75	6,35	99,26	-0,319	0,75
	Toplam	200	65,66	67	42	75	6,61			
Yetkeci ya da otoriter tutum	Erkek	95	18,05	16	12	34	4,83	101,86		
	Kadın	105	17,61	17	12	34	4,1	99,27	-0,317	0,751
	Toplam	200	17,82	17	12	34	4,46			
İzin verici tutum	Erkek	95	11,23	11	5	19	3,02	102,62		
	Kadın	105	11,19	11	5	18	2,99	98,59	-0,495	0,621
	Toplam	200	11,21	11	5	19	3			
Algısal Bakış Açısı Alma	Erkek	95	2,03	2	0	4	1,2	15,82	-1,27	0,204
	Kız	105	1,8	2	0	4	1,24	95,69		
	Toplam	200	1,91	2	0	4	1,22			
Bilişsel Bakış Açısı Alma	Erkek	95	0,78	0	0	4	1,13	102,22		
	Kız	105	0,71	0	0	4	1,11	98,95	-0,454	0,65
	Toplam	200	0,75	0	0	4	1,12			
Duygusal Bakış Açısı Alma	Erkek	95	8,66	9	0	16	3,09	97,34		
	Kız	105	8,87	9	0	16	2,71	103,36	-0,739	0,46
	Toplam	200	8,77	9	0	16	2,89			

Tablo 5 incelendiğinde “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” alt boyut puanları

bakımından çocukların cinsiyetleri açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık

bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte erkeklerde algısal

ve bilişsel bakış açısı alma puanının; kız çocuklarda ise duygusal bakış açısı alma puanının

daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 6

Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek

Puanları Açısından Anne Yaş Grupları Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi

Sonucu

Anne tutumları										
Bakış açısı alma boyutları	ANNE YAŞI	n	$\bar{x}$	median	min	max	ss	sıra ort.	h	p
Yetkin/demokratik tutum	30 ve altı	50	66,18	66,5	55	75	5,95	102,91		
	31-35	85	66,19	68	46	75	6,69	105,75		
	36-40	49	64,27	65	42	75	7,24	90,08	2,439	0,487
	40 ve üstü	16	65,5	66	56	75	6,14	97		
	Toplam	200	65,66	67	42	75	6,61			
Yetkeci ya da otoriter tutum	30 ve altı	50	17,6	16	12	30	4,3	97,57		
	31-35	85	17,78	16	12	34	4,75	98,14		
	36-40	49	17,8	17	12	33	4,21	102,17	1,634	0,652
	40 ve üstü	16	18,81	19	12	29	4,34	117,06		
	Toplam	200	17,82	17	12	34	4,46			
İzin verici tutum	30 ve altı	50	11,06	11	5	18	3,12	98,7		
	31-35	85	11,27	11	5	19	3,18	100,62		
	36-40	49	10,92	11	6	16	2,38	95,54	2,384	0,497
	40 ve üstü	16	12,25	13	6	18	3,36	120,69		
	Toplam	200	11,21	11	5	19	3			
Algısal Bakış Açısı Alma	30 ve altı	50	1,7	2	0	4	1,28	90,45		
	31-35	85	1,93	2	0	4	1,2	101,35		
	36-40	49	2	2	0	4	1,24	105,14	2,759	0,430
	40 ve üstü	16	2,19	2,5	1	4	1,05	113,19		
	Toplam	200	1,91	2	0	4	1,22			
Bilişsel Bakış Açısı Alma	30 ve altı	50	0,62	0	0	4	1,03	95,52		
	31-35	85	0,85	0	0	4	1,14	105,51		
	36-40	49	0,76	0	0	4	1,18	99,94	1,855	0,603
	40 ve üstü	16	0,56	0	0	4	1,09	91,16		
	Toplam	200	0,74	0	0	4	1,12			
Duygusal Bakış Açısı Alma	30 ve altı	50	8,16	9	0	15	3,32	91,54		
	31-35	85	9,11	9	3	16	2,81	106,52		
	36-40	49	8,98	9	5	16	2,44	100,95	2,288	0,515
	40 ve üstü	16	8,25	8,5	2	12	3,07	95,16		
	Toplam	200	8,77	9	0	16	2,89			

Tablo 6 incelendiğinde “Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” alt boyutlarına bakıldığında annelerin yaşları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Anlamlı olmamakla birlikte annesi 31-35 yaş arasında olanların yetkin/demokratik anne-baba puanının, annesi 40 yaş ve üzerinde olanların ise yetkeci ya da otoriter anne-baba, izin verici anne-baba puanının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çocuklarda bakış açısı alma ölçeği alt boyutları bakımından annelerin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p>0,05$). Anlamlı olmamakla birlikte annesi 40 yaş ve üzerinde olanların algısal bakış açısı alma puanının, annesi 31-35 yaş arasında olanların ise duygusal ve bilişsel bakış açısı alma puanının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 7

Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Açısından Anne Eğitim Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

Anne tutumları Bakış açısı alma alt											
boyutları	EĞİTİM DURUMU	n	$\bar{x}$	median	min	max	ss	sıra ort.	h	p	
Yetkin/demokratik tutum	İlkokul ve altı	23	65,26	66	53	73	6,33	95,41	1,119	0,772	
	Ortaokul	41	65,93	67	42	75	8,09	107,16			
	Lise	69	65,49	66	51	75	5,73	96,49			
	Üniversite ve üstü	67	65,81	66	46	75	6,71	102,3			
	Toplam	200	65,66	67	42	75	6,61				
Yetkeci ya da otoriter tutum	İlkokul ve altı	23	18,3	18	14	29	3,8	111,3	3,8	0,284	
	Ortaokul	41	18,54	19	12	33	4,94	109,63			
	Lise	69	17,99	17	12	34	4,72	101,04			
	Üniversite ve üstü	67	17,04	16	12	34	4,04	90,65			
	Toplam	200	17,82	17	12	34	4,46				
İzin verici tutum	İlkokul ve altı	23	11,39	11	5	17	3,19	103,35	0,882	0,830	
	Ortaokul	41	10,8	11	5	16	2,75	96,1			
	Lise	69	11,48	11	5	19	3,21	104,97			
	Üniversite ve üstü	67	11,12	11	6	18	2,89	97,61			
	Toplam	200	11,21	11	5	19	3				
Algısal Bakış Açısı Alma	İlkokul ve altı	23	1,83	2	0	4	1,34	96,2	0,468	0,926	
	Ortaokul	41	1,9	2	0	4	1,32	99,39			

	Lise	69	1,87	2	0	4	1,26	99,09		
	Üniversite ve üstü	67	1,99	2	0	4	1,09	104,1		
	Toplam	200	1,91	2	0	4	1,22			
	İlkokul ve altı	23	1,09	1	0	3	1,16	118,72		
	Ortaokul	41	0,59	0	0	4	1	93,8		
Bilişsel Bakış Açısı Alma	Lise	69	0,88	0	0	4	1,35	101,99	4,082	0,253
	Üniversite ve üstü	67	0,58	0	0	3	0,86	96,81		
	Toplam	200	0,74	0	0	4	1,12			
	İlkokul ve altı	23	8,3	9	2	16	3,85	88,22		
	Ortaokul	41	8,51	9	3	15	2,48	91,89		
Duygusal Bakış Açısı Alma	Lise	69	8,64	9	0	16	3,07	98,83	4,573	0,206
	Üniversite ve üstü	67	9,22	10	0	14	2,55	111,7		
	Toplam	200	8,77	9	0	16	2,89			

Tablo 7 incelendiğinde anne eğitim durumları bakımından “ Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği ”alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte annesi ortaokul mezunu olanların yetkin/demokratik anne-baba ve yetkeci /otoriter anne-baba puanının, annesi lise mezunu olanların ise izin verici anne-baba puanının daha yüksek olduğu görülmüştür.

“Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” alt boyutları açısından anne eğitim durumu arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte annesi üniversite ve üzeri mezunu olanların duygusal bakış açısı alma ve algısal bakış açısı alma puanının, annesi ilkokul ve altı mezunu olanların ise bilişsel bakış açısı alma puanının daha yüksek olduğu görülmüştür

Tablo8

Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Açısından Anne Çalışma Durumu Arasındaki Farklılığa İlişkin Mann Whitney U Testi Sonucu

Anne tutumları										
Bakış açısı alma boyutları	ÇALIŞMA DURUMU	n	$\bar{x}$	median	min	max	ss	sıra ort	z	p
Yetkin/demokratik tutum	Evet	94	64,94	66	42	75	6,88	94,83	-1,307	0,191
	Hayır	106	66,3	67	51	75	6,34	105,53		
	Toplam	200	65,66	67	42	75	6,61			
Yetkeci ya da otoriter tutum	Evet	94	18,07	16,5	12	34	5,09	99,87	-0,146	0,884
	Hayır	106	17,59	17	12	34	3,82	101,06		
	Toplam	200	17,82	17	12	34	4,46			
İzin verici tutum	Evet	94	11,28	11	5	18	2,82	102,87	-0,549	0,583
	Hayır	106	11,15	11	5	19	3,16	98,4		
	Toplam	200	11,21	11	5	19	3			
Algısal Bakış Açısı Alma	Evet	94	1,915	2	0	4	1,13	100,75	-0,059	0,953
	Hayır	106	1,906	2	0	4	1,3	100,28		
	Toplam	200	1,910	2	0	4	1,22			
Bilişsel Bakış Açısı Alma	Evet	94	0,6	0	0	4	1,02	93,9	-1,729	0,084
	Hayır	106	0,88	0	0	4	1,18	106,35		
	Toplam	200	0,74	0	0	4	1,12			
Duygusal Bakış Açısı Alma	Evet	94	8,72	9	0	16	2,92	101,07	-0,133	0,894
	Hayır	106	8,81	9	0	16	2,88	99,99		
	Toplam	200	8,77	9	0	16	2,89			

Tablo 8’ de “Anne Baba Stilleri ve Tutum Ölçeği” alt boyutları açısından annelerin çalışma durumu ile ilgili ilişki incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel açıdan anlamlı olmamakla beraber annesi çalışmayanların yetkin/demokratik anne-baba puanının, annesi çalışanların ise yetkeci/otoriter anne-baba ve izin verici anne-baba puanının daha yüksek olduğu görülmüştür.

“Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” alt boyutları incelendiğinde annelerin çalışma durumu ve bakış açısı alma ölçeği arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). İstatistiksel olarak anlamlı olmasa da annesi çalışanların algısal bakış açısı alma puanının, annesi çalışmayanların ise bilişsel bakış açısı alma, duygusal bakış açısı alma puanının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 9

Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Bakımından Annelerin Çocuk Sayısı Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

Anne tutumları										
Bakış açısı alma boyutları	ÇOCUK SAYISI	n	$\bar{x}$	median	min	max	ss	sıra ort.	h	p
Yetkin/demokratik tutum	1	55	67,58	68	56	75	5,79	116,86	14,493	0,002
	2	118	65,48	66	42	75	6,64	98,94		
	3	22	61,36	61	51	72	6,3	62,98		
	4	5	67,6	70	54	75	8,32	122,5		
	Toplam	200	65,66	67	42	75	6,61			
Yetkeci ya da otoriter tutum	1	55	16,64	16	12	28	3,44	85,45	5,265	0,153
	2	118	18,39	17	12	34	4,91	106,78		
	3	22	17,77	18	12	29	3,95	102,82		
	4	5	17,6	19	12	21	3,65	107,7		
	Toplam	200	17,82	17	12	34	4,46			
İzin verici tutum	1	55	10,85	11	5	17	2,82	92,48	2,721	0,437
	2	118	11,27	11	5	19	3,01	102,14		
	3	22	11,95	11,5	5	18	3,48	114,59		
	4	5	10,4	11	7	12	2,07	88		
	Toplam	200	11,21	11	5	19	3			
Algısal Bakış Açısı Alma	1	55	1,96	2	0	4	1,22	103,75	1,351	0,717
	2	118	1,92	2	0	4	1,24	100,58		
	3	22	1,86	2	0	4	1,25	98,02		
	4	5	1,4	1	1	2	0,55	73,8		
	Toplam	200	1,91	2	0	4	1,22			
Bilişsel Bakış Açısı Alma	1	55	0,73	0	0	4	1,08	101,35	1,124	0,771
	2	118	0,74	0	0	4	1,12	99,62		
	3	22	0,73	0	0	4	1,2	97,91		
	4	5	1,2	1	0	3	1,3	123,4		
	Toplam	200	0,74	0	0	4	1,12			
Duygusal Bakış Açısı Alma	1	55	8,76	9	0	16	2,86	101,66	3,59	0,309
	2	118	8,93	9	0	16	2,82	102,11		

3	22	8,41	9	1	14	3,39	99,86	
4	5	6,6	7	3	9	2,3	52,6	
Toplam	200	8,77	9	0	16	2,89		p<0.05

Tablo 9 incelendiğinde 3 çocuğu olanların yetkin/demokratik anne-baba tutum puanı 1 ve 2 çocuğu olanlara göre anlamlı derecede düşüktür. “Anne Baba Stilleri Tutum Ölçeği” puanları açısından değerlendirildiğinde çocuk sayısına göre yetkin/demokratik anne-baba tutum puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.005$). “Anne Baba Stilleri Tutum Ölçeği” puanları açısından değerlendirildiğinde çocuk sayısına göre yetkeci ya da otoriter tutuma sahip annelerin puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). “Anne Baba Stilleri Tutum Ölçeği” puanları açısından değerlendirildiğinde çocuk sayısına göre izin verici tutuma sahip annelerin puanları arasında da anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$). Anlamlı olmamakla birlikte 2 çocuk sahibi olanların yetkeci/otoriter anne-baba tutum puanının, 3 çocuğu olanların izin verici anne-baba tutum puanının daha yüksek olduğu görülmüştür. Çocuk sayısına göre “Bakış açısı alma boyutları” alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

Tablo 10

Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Bakımından Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Alma Süresi Arasındaki Farklılığa İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonucu

Anne tutumları										
Bakış açısı alma boyutları	EĞİTİM SÜRESİ	n	$\bar{x}$	median	min	max	ss	sıra ort.	h	p
Yetkin/demokratik tutum	1	131	65,7	67	42	75	6,83	101,75	1,451	0,484
	2	61	65,23	65	50	75	6,48	95,29		
	3	8	68,25	69	63	72	3,06	119,81		
	Toplam	200	65,66	67	42	75	6,61			
Yetkeci ya da otoriter tutum	1	131	17,49	17	12	34	4,17	97,19	1,254	0,534
	2	61	18,43	17	12	34	4,9	106,81		
	3	8	18,63	16,5	13	30	5,48	106,63		

	Toplam	200	17,82	17	12	34	4,46			
İzin verici tutum	1	131	10,88	11	5	18	2,86	95,22	3,456	0,178
	2	61	11,75	11	5	19	3,16	109,25		
	3	8	12,5	12,5	8	17	3,42	120,25		
	Toplam	200	11,21	11	5	19	3			
Algısal Bakış Açısı Alma	1	131	1,95	2	0	4	1,26	102,37	1,52	0,468
	2	61	1,77	2	0	4	1,12	94,37		
	3	8	2,25	2,5	0	4	1,28	116,56		
	Toplam	200	1,91	2	0	4	1,22			
Bilişsel Bakış Açısı Alma	1	131	0,69	0	0	4	1,05	99,13	0,948	0,622
	2	61	0,8	0	0	4	1,24	101,3		
	3	8	1,13	1	0	3	1,25	116,94		
	Toplam	200	0,74	0	0	4	1,12			
Duygusal Bakış Açısı Alma	1	131	8,44	9	0	16	2,9	93,72	5,386	0,068
	2	61	9,43	10	2	16	2,65	114,18		
	3	8	9,25	9,5	3	16	3,88	107,19		
	Toplam	200	8,77	9	0	16	2,89			

Tablo 10 incelendiğinde çocuğun okul öncesi eğitim alma süresi ile “ Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği ” alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır.

İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte çocuğu okul öncesinde 3 sene eğitim alanların algısal ve bilişsel bakış açısı, çocuğu okul öncesinde 2 sene eğitim alanların ise duygusal bakış açısı alma puanının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11

4 Yaş Ve 5 Yaş Gruplarında Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Testi Sonucu

Bakış açısı alma boyutları	Yetkin/demokratik	Yetkeci / otoriter	İzin verici
Algısal Bakış Açısı Alma	r	0,065	-0,043
	p	0,554	0,697
	n	84	84
4 yaş Bilişsel Bakış Açısı Alma	r	0,062	0,202
	p	0,578	0,065
	n	84	84

Duygusal Bakış	r	0,087	-0,038	0,007
Açısı Alma	p	0,434	0,734	0,952
	n	84	84	84
Algısal Bakış	r	0,047	-0,143	-0,072
Açısı Alma	p	0,615	0,126	0,44
	n	116	116	116
5 yaş Bilişsel Bakış	r	0,043	0,048	0,093
Açısı Alma	p	0,647	0,605	0,319
	n	116	116	116
Duygusal Bakış	r	0,035	-0,065	0,034
Açısı Alma	p	0,712	0,49	0,717
	n	116	116	116

Tablo 11’de görüldüğü gibi 4 yaş grubu “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” alt boyut puanları ile “Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” alt boyut puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5 yaş grubunda “Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği” alt boyut puanları ve “Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)” alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Tablo 12

Anne Babalık Stilleri Boyutları Ölçeği ve Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi Ölçek Puanları Arasındaki İlişkiye Dair Korelasyon Testi Sonucu

Bakış açısı alma boyutları		Yetkin/demokratik	Yetkeci / otoriter	İzin verici
Algısal Bakış Açısı	r	0,053	-0,094	-0,041
Alma	p	0,453	0,184	0,563
	n	200	200	200
Bilişsel Bakış Açısı	r	0,043	0,116	0,042
Alma	p	0,542	0,102	0,556
	n	200	200	200

Duygusal Bakış Açısı	r	0,057	-0,04	0,041
Alma	p	0,421	0,57	0,565
	n	200	200	200

Tablo 12 incelendiğinde “Anne Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği ” alt boyut puanları ve Çocuklarda bakış açısı alma ölçeği alt boyut puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmamaktadır ($p>0,05$).

5.BÖLÜM

TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma

Bu bölümde yapılan çalışmaya yönelik elde edilen bulgular açısından tartışmaya yer verilmiştir. Çalışmaya katılan annelerin çoğunluğunun demokratik tutuma sahip olduğu saptanmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan çocukların bakış açısı alma alt boyutlarından duygusal bakış açısı alma puanları ortalamanın üzerindedir. Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada anne tutumları ve çocukların bakış açısı alma becerileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. İstatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte, 4 ve 5 yaş çocuklarında bakış açısı alma durumu karşılaştırıldığında 5 yaş grubunda duygusal bakış açısı alma, algısal bakış açısı alma, bilişsel bakış açısı alma puanının daha yüksek olduğu, 4 yaş grubunda ise bakış açısı alma alt boyut puanlarının daha düşük olduğu görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde Bal (2013) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4- 6 yaş çocukların kişilerarası problem çözme becerileri ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bal (2013) araştırmasının sonucunda 4 yaşa göre 5 ve 6 yaşın anlamlı derecede bakış açısı alma puanlarının yüksek olduğunu saptamıştır.

Yapılan çalışmada duygusal bakış açısı alma alt boyutunda mutlu duygu durumu puanları açısından çocukların yaş grupları arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Mutlu olma duygu durumu puanı 4 yaş çocuklarda 5 yaşa göre oldukça düşüktür. Ayrıca istatistiksel olarak anlamlı olmamakla birlikte 5 yaşındaki çocuklarda üzgün ve kızgın duygu durumu puanı daha yüksektir. 4 yaş grubunda ise korkmuş duygu durum puanı daha yüksektir. Çocuklar küçük yaşlardan itibaren hayatı tanımaya yönelik yeni nesnelere ve durumlarla karşılaşır. Karşılaştıkları yeni durumlara gelişimsel özelliklerinden dolayı belli korkular ya da kaygılar

geliştirebilirler. Yaşları büyüdükçe ve benzer durumlarla karşılaştıkça korkuları ve kaygıları azalır (Engels, 2004).

Çalışmada istatistiksel olarak anlamlı olmamakla beraber erkek çocuklarda algısal ve bilişsel bakış açısı alma puanının; kız çocuklarda ise duygusal bakış açısı alma puanının daha yüksek olduğu görülmektedir. Lupinetti (1999) erken çocukluk dönemindeki çocukların bakış açısı alma becerileriyle ilgili yaptığı çalışmada cinsiyet faktörünün kız çocuklarda yüksek duygusal bakış açısı durumunun sosyal davranışları pozitif yönde etkilediği sonucuna varmıştır. Bazı çalışmalar cinsiyet rolünün bakış açısı alma becerileri üzerinde etkili olmadığını savunurken kızların duygusal bakış açısı almada daha üst düzeyde oldukları saptanmıştır (Dökmen, 1987; Kalliopuska, 1991; Eisenberg & Mc Wolly, 1993).

Araştırmada annelerin yaşları bakımından istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmamakla birlikte annesi 31-35 yaş arasında olan çocukların demokratik tutumla yetiştiği, bilişsel ve duygusal bakış açısı alma puanlarının yüksek olduğu saptanmıştır. Demokratik anne baba tutumu, çocuğun duygularına ve düşüncelerine karşı duyarlı, çocuğu anlamaya yönelik bir tutumdur. Buradan yola çıkarak bu tutumla yetişen çocukların da başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamaya odaklı olduğu söylenebilir. Eisenberg ve Mussen (1989) anne baba stilleri ve çocukların okul öncesi dönemdeki sosyal gelişimi üzerine yaptığı bir araştırmada demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının daha olumlu sosyal davranış gösterdikleri kanısına varmıştır. Bakış açısı alma sosyal gelişim içerisinde yer aldığından Eisenberg ve Mussen (1989) yaptığı araştırma çalışmamızı destekler niteliktedir.

Yapılan çalışmada 3 çocuğu olan annelerin demokratik tutum puanı 1 ve 2 çocuğu olanlara göre anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Özyürek ve Şahin (2005) yaptıkları çalışmada 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarını çeşitli değişkenlere göre incelemişlerdir. Ebeveyn tutumlarının sahip olunan çocuk sayısından etkilendiğini 3 ve daha fazla çocuk sahibi olan ebeveynlerin daha katı ve sert bir tutuma sahip oldukları belirlenmiştir. Bunun

sebebini çocuk sayısındaki artışın anne babayı zorlaması ve sabır düzeyini azaltması olarak ifade etmişlerdir. Akyıldız (2005) 0-6 yaş aralığında çocuğa sahip annelerin anne tutumlarını incelediği araştırmada, demokratik anne tutumunun; sahip olduğu çocuk sayısı, kendi ailesinden gördüğü tutum, eğitim ve çalışma durumu gibi etkenlerle önemli ilişkisi olduğu saptanmıştır. Çalışmamızda çocuk sayısının ebeveynin anne baba tutumunun belirlemede etkili olduğu sonucunu yukarıda açıklanan araştırmalar destekler niteliktedir.

Yapılan çalışmada istatistiksel olarak anlamlı olmamakla beraber 3 sene okul öncesinde eğitim alan çocukların algısal ve bilişsel bakış açısı alma puanının, 2 sene eğitim alan çocukların ise duygusal bakış açısı alma puanının yüksek olduğu görülmüştür. Şen (2018), çocuklarda bakış açısı alma becerisinin okul öncesi eğitim alma durumuyla ilişkisini inceleyen bir çalışma yapmıştır. Okul öncesi eğitim almanın 48 ay yaş ortalamasında okula yeni başlamış çocukların bakış açısı alma düzeylerinde fazla bir etkisi olmadığını fakat büyük yaş gruplarında okul öncesi eğitim almanın olumlu katkısı olduğu sonucuna varmıştır. Bu çalışmanın sonucu elde ettiğimiz bulguyu destekler niteliktedir.

Sonuç olarak anne tutumlarıyla 4-5 yaş okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerileri arasında anlamlı bir farklılık çıkmamıştır. İstatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık çıkmamasının nedeninin araştırmanın bahar yarısında yapılmış olması ve bu süre içerisinde çocukların okul öncesi eğitim almış olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Annelerin çocuk sayısı arttıkça demokratik tutumdan uzaklaşıp otoriter tutum benimsemesinin nedeni ise annelerin sabır düzeylerindeki azalmaya bağlı olduğu varsayılmaktadır. Çocukların yaş gruplarına göre annelerin tutumları karşılaştırıldığında 4 yaş çocuğu olan anneler daha demokratik tutuma sahip iken 5 yaş çocuğu olan annelerin otoriter tutum puanı daha yüksektir. Bunun nedeninin, çocukların yaşları büyüdükçe annelerin çocuktan beklentilerinin artmasından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir.

Okul öncesi dönem çocuklarında anne tutumları çocukların sosyal gelişimine doğrudan etki etmektedir. Yine aynı şekilde çocuklarda bakış açısı alma becerileri sosyal gelişim içerisinde değerlendirilmektedir. Bu bağlamda anne tutumlarının bakış açısı alma becerilerine doğrudan bir etkisi saptanmasa da dolaylı olarak etkileri olduğu söylenebilir.

5.2. Öneriler

Yapılan araştırma Bursa il merkezinde 200 okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar ve anneleriyle sınırlıdır. Gelecekte yapılacak olan araştırmalarda örneklem grubu arttırılarak çalışma genişletilebilir.

Anne baba tutumlarıyla ilgili ebeveynlere eğitimler düzenlenebilir. Annelere verilecek eğitimlerle onların olumlu sosyal ilişkiler kurabilme ve bakış açısı alma konusunda çocuklarına örnek davranışlarla yaklaşımları sağlanabilir.

Hali hazırda uygulamada olan okul öncesi eğitim programına ve okul öncesi etkinlik kitabına çocukların bakış açısı alma becerilerini geliştirmeye yönelik daha fazla uygulamalar eklenebilir.

Çocukların bakış açısı alma becerilerini geliştirmek amaçlı çeşitli materyaller, öyküler ve oyunlar tasarlanıp uygulanabilir.

Drama ile öğretim yöntemi çocuklarda bakış açısını geliştirmek amaçlı daha etkin kullanılabilir.

Bakış açısı becerilerini ölçmek amaçlı daha farklı yaş gruplarında uygulamalar yapılabilir.

Çalışmamız 2017-2018 öğretim yılı bahar döneminde yapılmıştır. Çalışmanın dönem başında yeni okula başlayan çocuklarla da yapılması önerilebilir.

Bu çalışma farklı sosyo-ekonomik aileler ve çocuklarla yapılabilir.

KAYNAKÇA

Abrahams, B. A. (1979). *An integrative approach to the study of the development of perspective - taking abilities*. (Unpublished doctoral dissertation). Stanford University.

Akkök, F. (1999). İlköğretimde sosyal becerilerin geliştirilmesi (Öğretmen el kitabı).

İstanbul: Özgür Yayınları.

Aral, N. (2000). Çocuk gelişimi. İstanbul: Ya-pa yayınları.

Aras, C. (2018). *Okul Öncesi Çocukların Bakış Açısı Alma Becerilerine "Ben Sorun Çözebilirim Programı'nın Etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Arı, M., Bayhan P., & Artan İ (1997). Farklı ana-baba tutumlarının 4-11 yaş grubu çocuklarında görülen problem durumlarına etkisinin araştırılması. 10. Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Aslan, D. & Köksal, A. A. (2016). Çocuklar için Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT)' nin geliştirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(3), 207-221.

Aslan, D. (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerilerine empati eğitim programının etkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Bacanlı, H. (2014). Sosyal beceri eğitimi. Ankara: Pegem Akademi.

- Bal, Ö. (2013). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-6 yaş çocukların kişiler arası problem çözme becerileri ve bakış açısı alma becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü) Ankara.
- Balat, G.U. (2007). *İlköğretime başlayan çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının okul öncesi eğitimden yararlanma düzeylerine göre incelenmesi*. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 32, 143-156
- Başal, H. A. (2003). *Gelişim ve Psikoloji (Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebiliriz?)*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Baumrind, D. (1967). Child care practices anteceding three patterns of preschool behavior. *Genetic Psychology Monographs*, 75, 43-88.
- Baumrind, D. (1972). An exploratory study of socialization effects on black children: Some black-white comparisons. *Child Development*, 43, 261-267.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95
- Benz, N. W. (1981). *Effect of make-believe training on preschool children's egocentrism and role-taking abilities*. (Unpublished doctoral dissertation). Texas Tech University Department of Home Economics, Texas.
- Berk, E. I. (2013). *Çocuk gelişimi*. (Çev. Dönmez, A.). İstanbul: İmge kitapevi. (Eserin orijinali 1989'de yayımlanmıştır).
- Burns, S. M. & Brainerd, C. J. (1979). Effects of constructive and dramatic play on perspective taking in very young children. *Developmental Psychology*, 15(5), 512-521.

Cüceloğlu, D. (2006). *İçimizdeki Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Çağdaş, A. & Seçer, Z. Ş. (2006). *Anne-baba eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık

Çetin, F., Bilbay, A. A. & Kaymak, D. A. (2003). *Çocuklarda sosyal beceriler*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Damon, W. (1988). *The Moral Child: Nurturing Children's Natural Moral Growth* The Free Press: New York.

Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: an integrative model. *Psychological Bulletin*, 113, 487–496. doi:10.1037/0033-2909.113.3.487.

Dege, Ö. (2008). *Resimli Hikâye Kitaplarıyla Verilen Dramatik Etkinlik Uygulamalarının Altı Yaş Çocuklarının Bakış Açısı Kazanımlarına Etkisinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Değirmenci, G. Y. (2014). *Ankara İl Merkezinde Bağımsız Anaokullarına Devam Eden 48- 60 Aylık Çocukların Görsel Algı Becerileri İle Bakış Açısı Alma Becerileri Arasındaki İlişki*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Derman, M.T., & Başal, H.A. (2013). *Okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki*. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (2, 1). 115-144

Çetin, F., Bilbay, A. A. & Kaymak, D. A. (2003). *Çocuklarda sosyal beceriler*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Dökmen, Ü. (1987). Empati kurma becerisi ile sosyometrik statü arasındaki ilişki. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20 (1-2); 103- 108.

- Dökmen, Ü. (2008). İletişim çatışmaları ve empati. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Dökmen, Ü. (2010). Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Eisenberg, N., & Miller, P. A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological Bulletin*, 101, 91-119.
- Eisenberg, N. & Mussen, P. (1989). The roots of prosocial behavior in children. Cambridge: Cambridge University Press.
- Eisenberg, N., & Mc Wolly, S.(1993). Socialization and Related emotions and maternal practices to children's comforting behavior. *Journal of Experimental Child Psychology*, 55, 131-150.
- Einsberg, N., Fabesr, A., & Spinrad T. (Ed). (2006). Prosocial development.ın Eisberg. Handbook of childpsyclogy social, emotional and personalitydevelopment. Nj: Wiley.
- Ekşi, A.(1990). Çocuk, genç, ana babalar. İstanbul: Bilgi Yayınevi .
- Elekes, F., Varga, M., & Kiraly, I. (2016). Evidence for spontaneous level-2 perspective taking in adults. *Consciousness and Cognition*, 41, 93-103.
- Emen, M. (2018). *Okul öncesi dönem çocuklarının bakış açısı alma becerileri ile dil becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Engels,N., Fiorentino,L., Karpman,S. & Turnley, M. (2004). Family Front and Centre: A Support Resource Promoting Healthy Child Development. Book 3: Anxiety. Public Health Agency of Canada.

Erdoğan, S. (2006). *Altı yaş grubu çocuklarına drama yöntemi ile verilen matematik eğitiminin matematik yeteneğine etkisinin incelenmesi.* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erginoğlu, E.S. (2015). *Kardeş ilişkileri, anne-baba tutumları, davranış ve uyum problemlerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi.* Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Erten, H. (2012). *Okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri arasındaki ilişkilerin izlenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Gali, D. M., Borg, R. W. & Gali, P. J. (1996). Educational Research: An Introduction . New York: Longman.

Gander, M. J., & Gardiner, H. W. (1998). Çocuk ve Ergen Gelişimi, (Çev: Bekir Onur). Ankara: İmge Kitapevi.

Gerrig ,Richard,j., & Zimbardo, Philip G. (2014) Psikoloji ve yaşam. (Çev. G. Sart & A. A. Özdoğru.) Ankara : Nobel Akademik Yayıncılık. (Eserin orijinali 2013’de yayımlanmıştır).

Geurts, L., Vanden Abeele, V., Van Keer, K. & Isenborghs, R. (2014). Playfully learning visual perspective taking skills with sifteo cubes, proceedings of the first acm sığıcı annual symposium on computer-human interaction in play,19 -22 October, book of abstracts, 107-113, toronto.

- Gözübüyük, N. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın.
- Günel, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Konya.
- Halavurt, H., & Zeteroğlu, E.Ş. (2018). Türkiye’de yaşayan göçmen ailelerin ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumlarının incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 65, 94-105
- Haktanır, G. (2002). Sağlıklı ana-baba tutumları. *A.Ü. Geliştirme Vakfı Özel ilköğretim Okulu Kardelen Dergisi*, 4(4), 3-6.
- Hinnant, J. B., & O'Brien, M. (2007). Cognitive and emotional control and perspective taking and their relations to empathy in 5-year-old children. *The Journal of Genetic Psychology*, 168(3), 301-322.
- Hoffman, M. L. (1979). Development of empathy and altruism. Presented at American Psychological Association. New York: September 1.
- Hoffman, M. L. (1987). The contribution of empathy to justice and moral judgment., N. Eisenberg., & J. Strayer. (Ed), *Empathy and Its Development* (pp. 47-80). Cambridge : Cambridge University Press.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. New York: Cambridge University Press.

- Ikız, F. E., & Gormez, S. (2010). Investigation of Emotional Intelligence and Life Satisfaction in Secondary School Students. *Elementary Education Online*, 9(3), 1216-1225.
- İkiz, S., & Samur, A. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal BilimlerEnstitüsü Dergisi*. 13(35).
- J. O. Gren., & C. M. Sabee. (Ed.). (2003). Explicating communicative competence as a therotecital term. In *Handbook of communication and social interaction skills*. (3–51). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Jing Z., Lu W., Yan-Jie S., & Raymond C. (2010). 3 to 5 years old children's behavioral and verbal performances in level 1 perspective-taking. *Acta Psychologica Sinica*, 42(7), 754-767.
- Kalliopuska, M. (1991). Empathy among children in music. *Perceptual and motor skills*. 72: 383-386.
- Kapçı, E. G. & Hamamcı, Z. (2010). Aile işlevi ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişki: Erken dönem uyum bozucu şemaların aracı rolü. *Klinik Psikiyatri*. 13. 127-136.
- Kapıkıran, N. , İvrendi, A. & Adak, A. (2006). Okul öncesi çocuklarında sosyal beceri: durum saptaması. *Pamukkale üniversitesi eğitim fakültesi dergisi*,19. 19-27
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *On dokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kulaksızolu, A. (2003). Kişisel gelişim uygulamaları. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Kulaksızoğlu, A. (2011). Ergenlik psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi

- Kurdek, L.A. (1975). Perceptual, Cognitive, and Affective Perspective Taking and Empathy in Kindergarten through Third-Grade Children, Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development. Book of Abstract, (pp.1-21), Denver, Colorado.
- Kuzgun, Y. (1991). Ana baba tutumlarının bireyin kendini gerçekleştirme düzeyine etkisi. Aile yazıları. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları: Ankara.
- Liao, Z., Li, Y. & Su, Y. (2014). Emotion understanding and reconciliation in overt and relational conflict scenarios among preschoolers. *International Journal of Behavioral Development*, 38(2), 111-117.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. In P. Mussen (Ed.) *Handbook of Child Psychology Vol.4*. New York: Wiley.
- Matson, J. L., Matson, M. L. & Rivet, T. T. (2007). Social skills treatments with children with autism spectrum disorders. *Behavior Modification*, 31, 682-707.
- Mori, A. & Cigala, A. (2015.) Perspective taking: Training procedures in developmentally typical preschoolers. Different intervention methods and their effectiveness. *Educational Psychology Review*, 28(2), 267-294.
- Ogelman, H. G. (2016). Okul öncesi dönemde akran ilişkileri. Ankara: Pegem Akademi.
- Ogelman, H. G., Önder, A., Şeçer, Z & Erten, H. (2013). Anne Tutumlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarının Yordayıcı Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. S. (29).143-152

- Oğuz, V. (2006). *Altı yaş grubundaki çocukların bakış açısı alma becerileri ile anne babaların empatik becerilerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oswald, P.A. (2002). The interactive effects of affective demeanor, cognitive processes, and perspective-taking focus on helping behavior. *The Journal of Social Psychology*, 142(1), 120-132.
- Ölçer, S. (2015). *Fen eğitim programının beş yaş çocuklarının fen öğrenimi ve bakış açısı alma becerilerine etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özkan, Y. & Gökçearslan-Çiftçi, E. (2009). The effect of empathy level on peer bullying in schools. *Humanity and Social Sciences Journal*, 4(1), 31-38.
- Özen, Y. (2001). *Yarına kalmak adına sorumluluk eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul
- Öztürk, Ş. (1990). *Ana-baba tutumlarının üniversite öğrencilerinin bağımsızlık, duyguları anlama, yakınlık, başatlık, kendini suçlama ve saldırganlık düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özyürek, A., & Bedge, Z. (2016). *Öğretmen ve anne-baba tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının problem çözme becerilerine etkisi*. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5, 204-232.

- Özyürek, A. & Şahin Tezel, F. (2005). 5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 19-34.
- Pedersen, P. B. & Ivey, A. (1993). Culture-centered counseling and interviewing skills. A practice guide. London: Praeger Publishers.
- Rogers, C. R. (1983). Empatik olmak, değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. (F. Akkoyunlu. Çev.). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 16. 103-124.
- Rubin, K. H. & Howe. N. (1986). Social play and perspective- taking. G. Fein & M. Rivkin (ed) the young child at play: reviews of research : vol 4. Washington. D.c naeyc.
- Selman, R. L. (1971). Taking another's perspective: Role-taking development in early childhood. *Child Development*, 42, 1721-1734.
- Selman, R. L. (1980) . The growth of interpersonal understanding. New York: Academic Press.
- Sessa, V. I. (1996). Using perspective taking to manage conflict and affect in teams. *The Journal of applied behavioral science*, 32(1), 101-115.
- Sevgen, M. (2016). *Yaratıcı drama yoluyla verilen sosyal beceri eğitiminin anaokulu çocuklarının sosyal gelişimlerine ve yaratıcılıklarına etkisi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sezer, Ö. & Oğuz, V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyo demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18 (3), 743-758.

- Strayer, J. (1987). Affective and cognitive perspectives on empathy. N. Eisenberg., & J. Strayer (ed), *Empathy and Its Development*.(pp.218-244). Cambridge University Press: Cambridge.
- Şahin, M. (2018). *Çocukların bakış açısı alma becerilerine okul öncesi eğitim alma durumunun etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Şen, M. (2018). *Çocukların bakış açısı alma becerilerine okul öncesi eğitim alma durumunun etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Şener, T. (1996). *4-5 yaş anaokulu çocuklarında dramatik oyunun ve inşa oyununun bakış açısı alma becerisine etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Taylor, M., & Carlson, S. M. (1997). The relation between individual differences in fantasy and theory of mind. *Child Development*, 68, 436–455.
- Yavuzer, H. (1995) *Anne-baba okulu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2003). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2005). *Ana baba çocuk: Ailede Çocuk Eğitimi*. İstanbul: Remzi.
- Yeşilyaprak, B. (Ed.). (2012). *Eğitim psikolojisi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, . (2006). *Anne baba desteği ve başarı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldız, C. (2016). *60-66 aylık çocukların bakış açısı alma ve yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

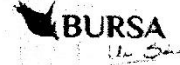
Zeteroğlu, E.Ş. (2014). *Altı yaşındaki çocukların anne baba tutumları ile çoklu zekâ alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişki*. (Doktora tezi) . Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bursa

Zeteroğlu, E.Ş. & Halavurt, H. (2019). *Göçmen Olan ve Olmayan Annelerin Tutumları İle Çocuklarının Medya Kullanımının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32(1).245-269

Ekler

Ek 1 :MEB Araştırma İzni

T.C.
BURSA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 86896125-605.01-E.4106077
Konu : Hande HALAVURT'un
Araştırma İzni

27.02.2018

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Genel Sekreterlik)

- İlgi a) MEB Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri konusu 22/08/2017 tarihli ve 2017/25 sayılı Genelgesi.
b) 12/02/2018 tarihli ve 5267 sayılı yazımız.

Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Hande HALAVURT'un "Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 4-5 Yaş Çocukların Bakış Açısı Alma Düzeyleri İle Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" konulu araştırmasını Müdürlüğümüze bağlı Osmangazi ve Nilüfer ilçelerindeki ekli listedeki okullarda uygulama işteği ile ilgili onay ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi, ilgilinin çalışmasının tamamlanmasından sonra İl Millî Eğitim Müdürlüğümüze çalışmanın sonucu ile ilgili bilgi verilmesini arz ederim.

Ekrem KOZ
Müdür a.

İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Ek: Makam Onayı ve Okul Listesi (2 sayfa)

MURAT TEMURÇİN
Mamur
Güvenli Elektronik İmza
Aslı ile Aynıdır.
27 Şubat 2018
.....20....

Adres : Hocaahsan Mh. İkbahar Cad. No:38

(Yeni Hükümet Konağı A Blok) 16050/Osmangazi/BURSA

Telefon No:(0224) 445 16 00 Fax: 445 18 10

E-posta: argel1@meb.gov.tr İnternet Adresi: http://bursa.meb.gov.tr

Bilgi İçin : Ekrem KOZ

İl Millî Eğitim Müdür Yardımcısı

Tel: (0224) 445 1638

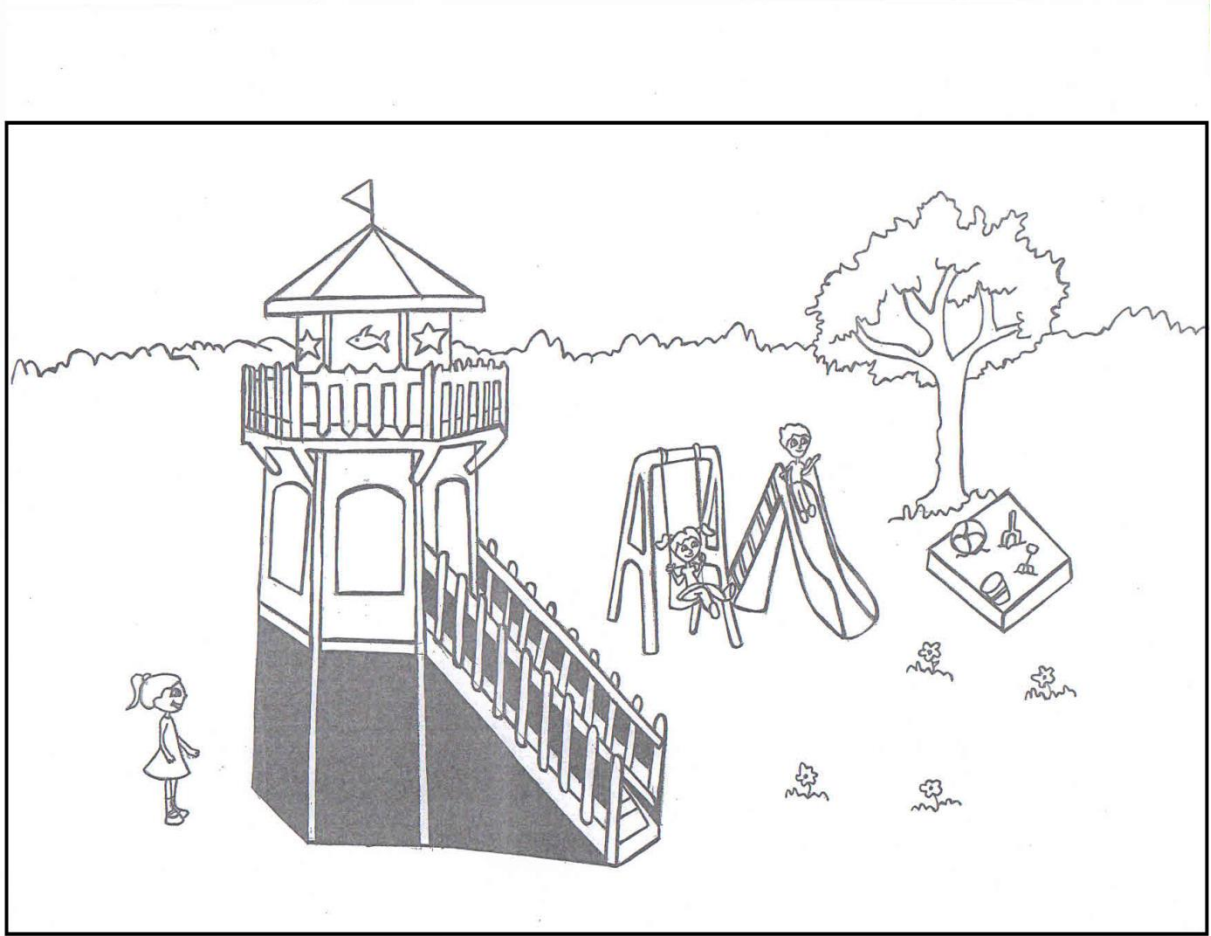
Leyla DİKİCİ

VHKİ

(0224) 215 25 39

Ek 2 : . Çocuklar İçin Bakış Açısı Alma Testi (ÇBT) Örnek Maddeleri**Algısal Bakış Açısı Alma**

Madde 2 : Resimde parkta oynayan çocuklar vardır. Parkta bir kule ve arkasında bir kız çocuğu vardır. Sence bu kız çocuğu oradan baktığında ne görebilir?

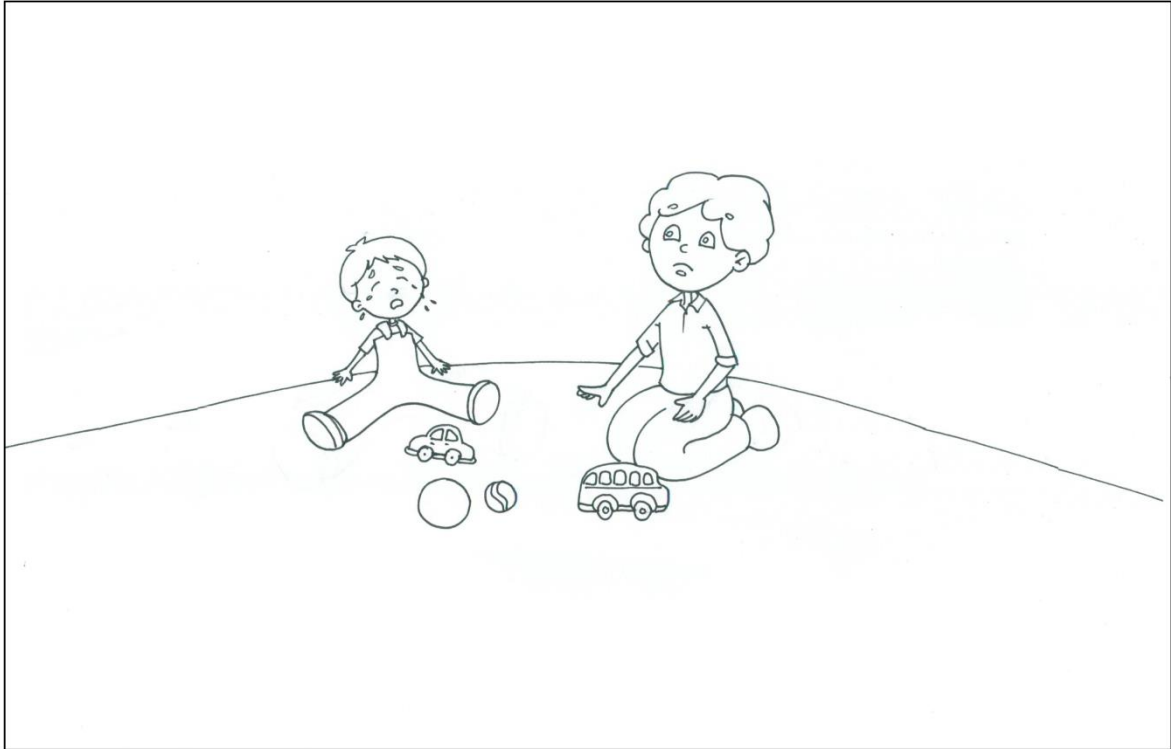

Bilişsel Bakış Açısı Alma

Madde 6: Araştırmacı çocuğun önüne sırasıyla hikâyeyi anlatarak kartları açar. (1. Kart)

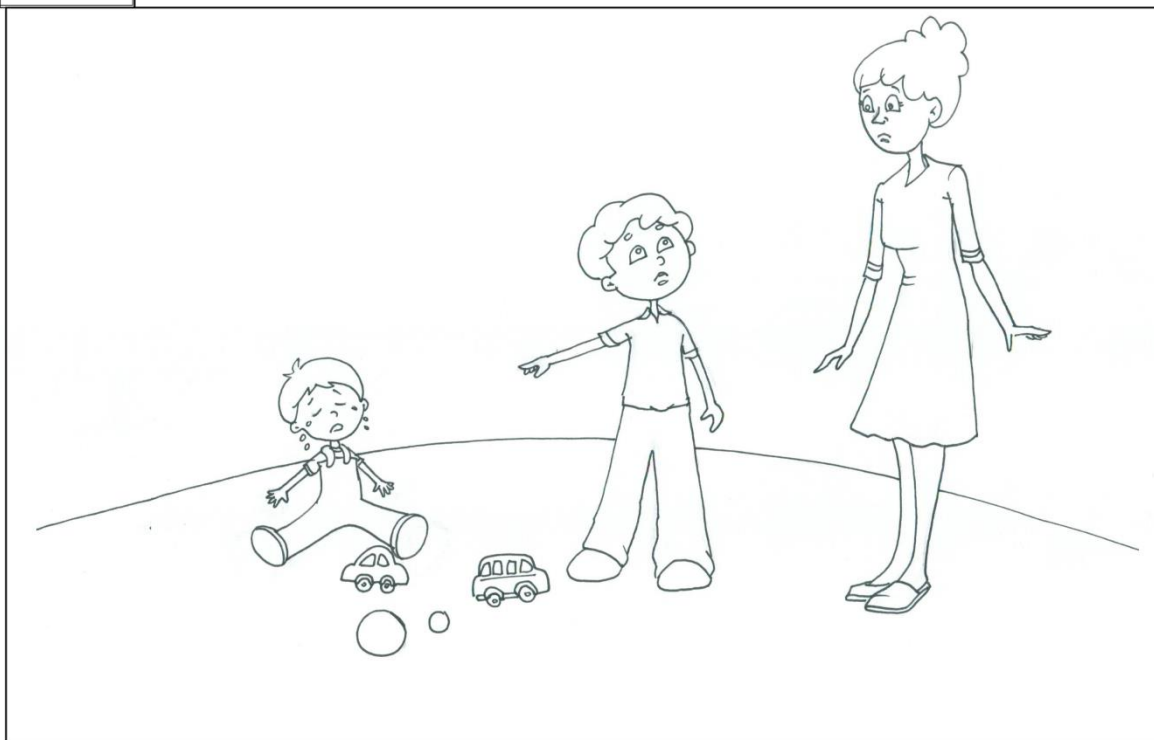
Tan 'ın çok sevimli sürekli gülümseyen onunla oyunlar oynayan bir kardeşi varmış. Ama bir gün birden ağlamaya başladı. Tan ona oyuncaklar verdi ama ne yaptıysa kardeşini susturamadı. Acaba tan 'ın kardeşine ne olmuştu? (Kart2) tan hemen telaşla mutfaktan annesini çağırdı ve durumu annesine anlattı.(Kart 3) annesi endişelenecek bir şey olmadığını sadece kardeşinin diş çıkardığını bu yüzden ağladığını anlattı. Tan rahatlamıştı. (Kart 4) ertesi gün kardeşinin hiçbir şeyi kalmamıştı. Ve birlikte oyun oynamaya devam ettiler. Öykü çocuğa bu şekilde anlatıldıktan sonra kilit noktasında olayın nedenini açıklayan üçüncü kart saklanır. Ve araştırmacı çocuğa bir arkadaşını buraya çağırırsak bu olayı anlatsak ama sakladığımız kartı göstermesek “ Tan 'ın kardeşi neden ağlıyormuş? ” desek sence arkadaşın ne cevap verir diye sorar.

Olay 2, Resim 1

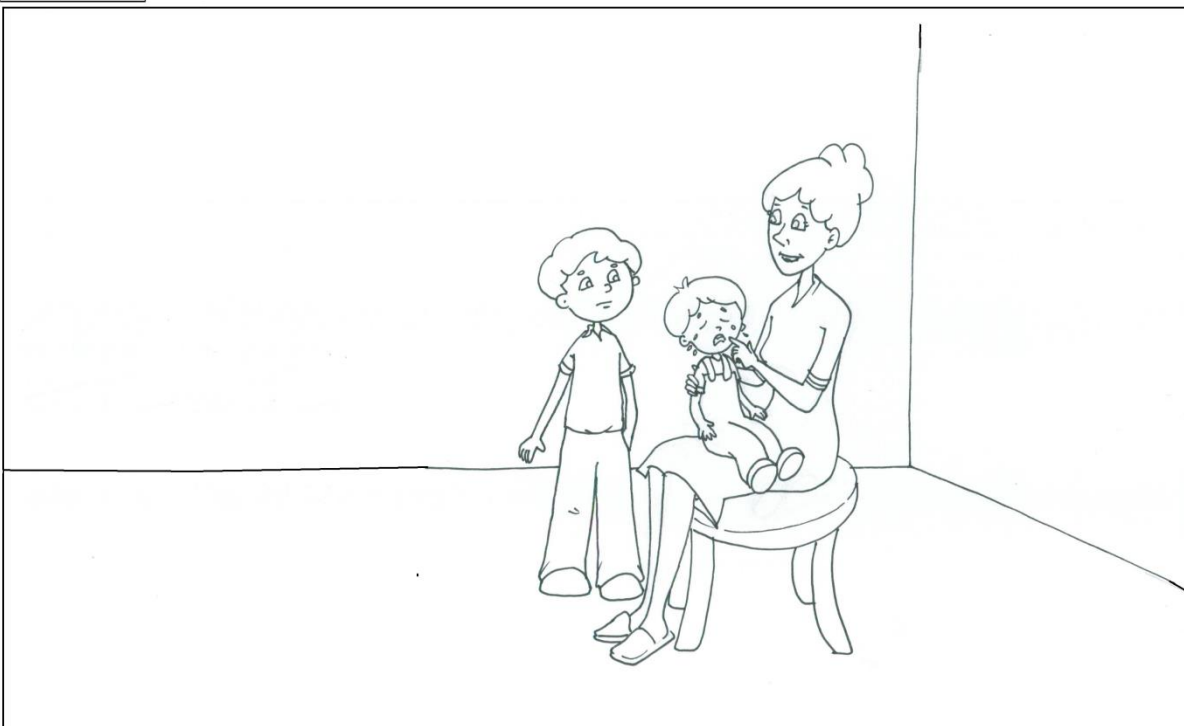

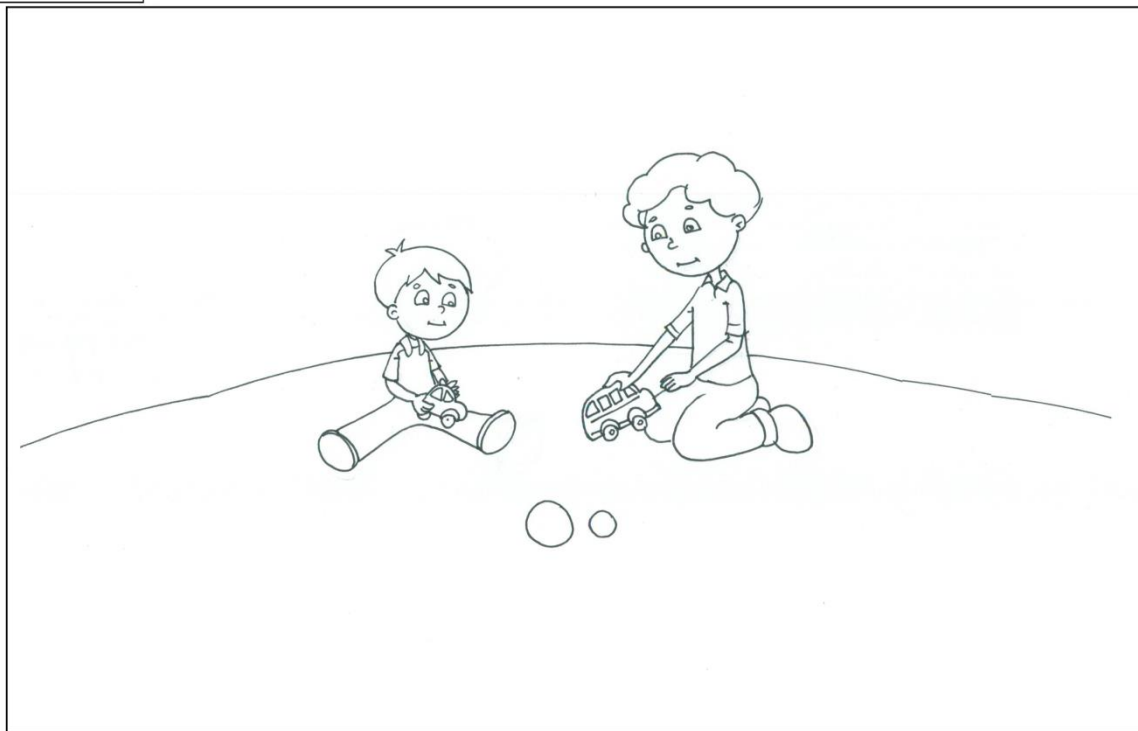
Olay 2, Resim 2

Olay 2, Resim 3

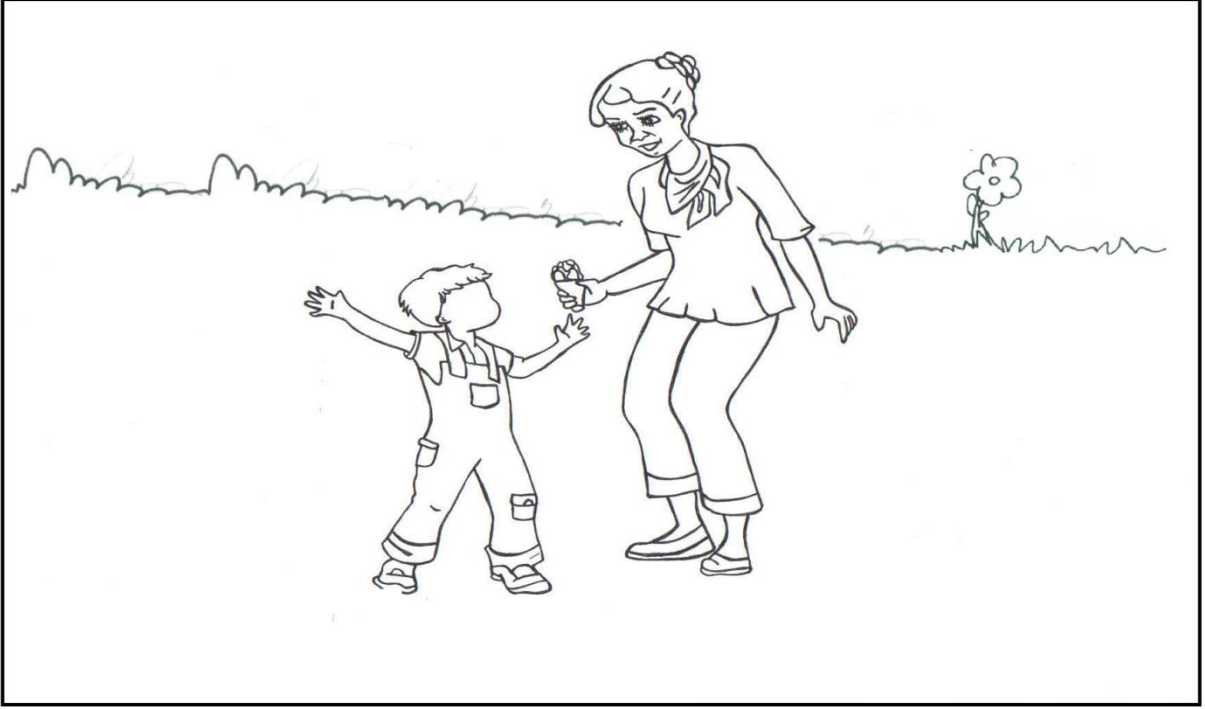
Olay 2, Resim 4

Duygusal bakış açısı alma

Madde : 11 (Mutlu olma duygusu) Annesi çocuğa dondurma almış sence çocuk kendisini nasıl hissetmiştir?

**Mutlu Olma
Resim 3**

Madde 22 : (Korkma duygu durumu). Kız çocuğu ağaçta mahsur kalmış sence kendini nasıl hissediyordur?

Korkma
Resim 2

Ek 3 :Anne-Babalık Stilleri ve Boyutları Ölçeği

Örnek Maddeler

	<u>Hiçbir zaman</u>	<u>Seyrek</u>	<u>Yarı yarıya</u>	<u>Çok sık</u>	<u>Her zaman</u>
1. Çocuğumun duygu ve ihtiyaçlarına duyarlıyım.	1	2	3	4	5
2. Çocuğumu disipline sokmak için fiziksel cezalandırmayı kullanırım.	1	2	3	4	5
3. Çocuğumdan bir şey yapmasını istemeden önce O'nun isteklerini dikkate alırım.	1	2	3	4	5
4. Çocuğum niçin "söz dinlemek zorunda olduğunu" sorduğunda 'çünkü ben öyle diyorum' veya 'çünkü ben senin annenim ve böyle davranmanı istiyorum' derim.	1	2	3	4	5
5. Çocuğumun iyi ve kötü davranışları hakkında ne hissettiğimi O'na açıklarım.	1	2	3	4	5
6. Çocuğum itaat etmediğinde O'na bir şaplak atarım.	1	2	3	4	5
7. Çocuğumu sorunları hakkında konuşmaya teşvik ederim.	1	2	3	4	5
8. Çocuğumu disipline sokmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
9. Çocuğum benimle aynı görüşü paylaşmadığında bile kendisini rahatça ifade etmesine teşvik ederim.	1	2	3	4	5
10. Çocuğuma çok az bir açıklama yapıp, O'na tanıdığım ayrıcalıkları kaldırarak, çocuğumu cezalandırırım.	1	2	3	4	5
11. Kuralların nedenlerini vurgularım.	1	2	3	4	5
12. Çocuğum üzgün olduğunda O'nu rahatlatır ve anlayışlı davranırım.	1	2	3	4	5
13. Çocuğum yanlış davranışlarda bulunduğu anda O'na bağırıp çağırırım.	1	2	3	4	5
14. Çocuğum iyi davrandığında O'nu överim.	1	2	3	4	5
15. Çocuğum herhangi bir şeye isyan ettiğinde, pes ederim.	1	2	3	4	5
16. Çocuğuma karşı öfkeden patlarım.	1	2	3	4	5
17. Çocuğumu gerçekten cezalandırmak yerine, O'nu cezalandırmakla tehdit ederim.	1	2	3	4	5

Ek 4: Kişisel Bilgi Formu

ANNE

1-) YAŞINIZ

a-) 20-25 b-)26-30 c-) 31-35 d-) 36-40 e-) 40 ve üstü

2-) EĞİTİM DURUMUNUZ NEDİR?

a-) Okuma-yazma yok b-) Okur yazar c-) İlkokul d-) Ortaokul e-) Lise
f-) Üniversite ve üstü.

3-) ÇALIŞIYOR MUSUNUZ?

a-) Evet b-) Hayır

5-) GELİR DURUMUNUZ NEDİR?

a-) Alt b-)Orta c-)Yüksek

6-) KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR ?

a-) 1 b-)2 c-) 3 d) 4 e-) 5 ve üzeri

7-) ÇOCUĞUNUZ KAÇ YILDIR OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALIYOR?

a-)1 b-)2 c-) 3

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı: Eskişehir / 1989

Öğr. Gördüğü Kurumlar:	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise:	2007	2010	Açıköğretim Lisesi
Lisans:	2013	2015	Anadolu Üniversitesi
Yüksek lisans:	2016	2019	Bursa Uludağ Üniversitesi

Çalıştığı Kurumlar:	Başlama / Ayrılma	Kurum Adı Tarihleri
	1. 2016 Şubat/ 2016 Eylül	Yunusemre İlkokulu / Eskişehir
	2. 2016 Eylül/2019 Temmuz	Hundi Hatun Anaokulu/Bursa
	3. 2019 Temmuz-	Mehmet Akif Ersoy İlkokulu /İstanbul

Yayımlanan çalışmalar: Makale

Halavurt, H., & Zeteroğlu, E.Ş. (2018). Türkiye’de yaşayan göçmen ailelerin ve göçmen olmayan ailelerin anne tutumlarının incelenmesi. Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi, 65, 94-10.

Zeteroğlu, E.Ş. & Halavurt, H. (2019). Göçmen Olan ve Olmayan Annelerin Tutumları İle Çocuklarının Medya Kullanımının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32(1)

Özet Metni Yayımlanmış Uluslararası Bildiri:

Zeteroğlu, E.Ş., & Halavurt, H. (2018). Anne Tutumları İle Çocukların Medya Kullanımının Çeşitli Değişkenler Açısından. İncelenmesi. 1. Uluslararası Temel Eğitim Kongresi, 29-31 Mart 2018, Bursa

Katıldığım Eğitim Ve Seminerler:

Türkiye Akıl ve Zeka Oyunları Hakemlik Eğitimi - MEB - 2019

Orff - Schulwerk Yaklaşımıyla Müzik - Hareket Eğitimi Kursu - MEB - 2019

Temel Kodlama ve Teknoloji Kullanımı Kursu - MEB – 2019

Okulöncesi Öğrencileri İçin Müzede Eğitim Semineri – MEB – 2019

Kaynaştırma/Bütünleştirme Yoluyla Eğitim Uygulamaları Semineri – MEB – 2019

Masal Anlatıcılığı Semineri Ve Atölye Eğitimi – MEB - 2019

Okul Aile İşbirliği Uygulama Eğitimi – MEB-2019

Çalışanların Temel İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitimi Kursu - MEB – 2019

Afet Eğitimi Semineri – MEB- 2019

Otizm Spektrum Bozukluğu Farkındalık Eğitim Semineri – MEB – 2018

Zekâ Oyunları Kursu 2– MEB – 2018

Zekâ Oyunları Kursu 1– MEB – 2017

Aday Öğretmen Yetiştirme Ulusal ve Uluslararası Eğitim Projeleri ve Örnek Projeler Semineri– MEB – 2016

Aday Öğretmen Yetiştirme Gelişmiş Ülkelerin Eğitim Sistemleri, Uluslararası Kuruluşların Eğitim Çalışmaları Semineri - MEB – 2016

Aday Öğretmen Yetiştirme Dünden Bugüne Öğretmenlik Semineri - MEB – 2016

Aday Öğretmen Yetiştirme Etkili İletişim ve Etkili Sınıf Yönetimi Semineri- MEB – 2016

Aday Öğretmen Yetiştirme Kültür ve Medeniyetimizde Eğitim Anlayışının Temelleri Semineri- MEB- 2016

Aday Öğretmen Yetiştirme İnsani Değerlerimiz ve Öğretmenlik Meslek Etiği Semineri - MEB- 2016

Aday Öğretmen Yetiştirme Milli Eğitim Sisteminde Öğretmenlik ve Elektronik Uygulamalar Semineri- MEB- 2016

Aday Öğretmen Yetiştirme Öğretmenlikle İlgili Mevzuat Semineri- MEB- 2016

Aday Öğretmen Yetiştirme Anadolu'da Çok Kültürlülük Kaynakları ve Eğitime Yansımaları Semineri - MEB- 2016

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	HANDE HALAVURT
Tez Adı	Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4 – 5 yaş çocukların bakış açısı alma düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi.
Enstitü	Eğitim bilimleri
Ana Bilim Dalı	Temel eğitim
Bilim Dalı	Okul öncesi eğitimi
Tez Türü	☒ YÜKSEK LİSANS
Tez Danışman(lar)ı	Dr. Öğretim Üyesi Elvan ŞAHİN ZETEROĞLU
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün ☐ fotokopi çekilmesine izin veriyorum Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum ☒
Yayımlama İzni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum. Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasının ertelenmesini istiyorum 1 yıl ☐ 2 yıl ☐ 3 yıl ☐ ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin vermiyorum

Hazırlamış olduğum tezimin yukarıda belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikrî mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih: 17.07.2019

İmza:

RİT-FR-KDD-12/00